

ARNLJOT Handling i tre akter

Av

WILHELM PETERSON-BERGER

Till mina vänner bland jämtarna

ISBN 91-970674-0-7

Norstedts Tryckeri, Stockholm
1984

Roller

<u>OLAV HARALDSSON:</u>	kallad Digre, norsk kung
<u>GISSUR VITE:</u>	hans hirdskald
<u>TORMOD KOLBRUNARSKALD:</u>	hans hirdskald
<u>TORFINN MUNN:</u>	hans hirdskald
<u>FINN ARNESSON:</u>	hans hövitsman i slaget vid Stiklestad
<u>TORE HUND:</u>	bondehärens anförare i slaget vid Stiklestad
<u>UNN HALLBRANDSDOTTER:</u>	änka efter Sunvis Bjarm på Gällö
<u>ARNLJOT:</u>	deras son
<u>ÖSTMUND:</u>	gode på Frösön i Jämtland
<u>GUNHILD:</u>	hans dotter, gift med
<u>GUDFAST GRIMSSON:</u>	herse i Hakos
<u>SIGVALD GRIMSSON:</u>	hans broder
<u>TORAR:</u>	lagman på Frösön
<u>SIGURD i Slandrom:</u>	jämtsk herse
<u>BÅRD i Bräcka:</u>	jämtsk herse
<u>HEMING i Ås:</u>	jämtsk herse
<u>GÖKA-TORE:</u>	rånsman i Jämtland
<u>ÅFLO-FASTE:</u>	rånsman i Jämtland, broder till Göka-Tore
<u>UBMA:</u>	lapsk trollkarl (nåid)
<u>VAINO:</u>	lappflicka

Scen

Jämtska och norska hövdingar och bönder. Lurblåsare. Unns och Gunhilds tjänstekvinnor. Tingstjänare. Kung Olavs hirdmän och härmän m.fl.

→ Avskrift 2014 genom ordf. em Mikael Andersson med stöd.

WILHELM PETERSON-BERGER (1867-1942) skrev musikdramat ARNLJOT, text och musik, åren 1901-1909. Som talat friluftsskådespel uppfördes första akten 1908 på Frösön, samt första och andra akterna 1935. Verket gavs på detta sätt i sin helhet 1936 och därefter så gott som varje år hittills. Som musikdrama hade ARNLJOT sin premiär på Kungl. Teatern 1910, och vann genast stor anklang. Det har med tiden blivit det mest spelade svenska operaverket.

Författaren-tonsättarnes anmärkning i föregående textupplagor: "Vid ett sceniskt utförande av "Arnljot" äro de handlande personernas ord ämnade att fram- sägas med musikalisk fixering av rytm, tidmått och tonhöjder, och hela handlingen att ledsagas av orkesterspel i den mån stämningen så kräver."

Föreliggande upplaga är, med undantag av att stavningen ändrats efter nu gällande normer och tryckfel rättats, ett oförändrat omtryck av "ny reviderad upplaga" från 1918.

AKT I - PÅ FRÖSÖTINGET

*På Frösön i Jämtland, mitten av juni 1025.
Tingvallen. I bakgrunden till höger Fröjs
gudahov, till vänster utsikt över Storsjön och
Oviksfjällen. I förgrunden på båda sidor aspar.*

1.

UNN

(träder ut ur hovet, vänder sig på
trappan, ropar tillbaka in.)
Kommen, kvinnor! Vår lott är lämnad till blotgillet i
kväll. Nu må vi skynda till vår tingbod. Min son och
hans folk månde snart vara här; oss höves att sörja
för välkomst.

KVINNORNA

(komma ut på trappan, se sig tillbaka)
Hög står hallen med blodröda bjälkar, nygrönt löv och
bonaders glimmande guldsöm. Lätt är att se, var
Gällösläkten skall bänkas!

UNN

Lätt är att se, var högsätet står, där Arnljot skall
sitta i afton. Är han sig lik, jag tänker förvisst,
all hallens glans skall tyckas blek vid hans åsyn! -
Men kommen!
(Vänder sig att gå.)

EN KVINNA

Okärt möte timas dig, husfru. Där kommer Gunhild
Östmundsdotter.

UNN

Mindre kärt tör hon finna mötet än jag.
(Stiger ned för trappan, följd av
kvinnorna.)

2.

*Gunhild kommer med sina kvinnor från vänster,
förgrunden, och går förbi Unn utan att hälsa.*

UNN

Huld och hövisk hälsning gäve säkert Gunhild, om hon
vore mera klok än stolt.

GUNHILD

(som vänt sig om vid Unns första ord.)
Ju dunklare tal, dess billigare hot.

UNN

(som likaledes vänt sig, när hon hör
Gunhild svara.)
Så vet att idag kan du möta den man, som du svek -
Arnljot, min son!

GUNHILD

(rycker till, men kuvar sig.)
 Icke svek jag Arnljot mer än han mig. I tre år bad han mig bida, medan han for i viking. Nu har han varit borta i fem, och intet bud har jag fått.

UNN

Ett braktes dig dock - men ett osant.

GUNHILD

Vilket?

UNN

Det som din husbonde Gudfast bar fram, när han kom tillbaka från Miklagård: - att Arnljot viskade älskogsord med Sikelös svartögda mör.

GUNHILD

Hur vet du, att detta var osant?

UNN

Arnljot har bådat sin hemkomst med köpmän från England. Så har yppats, vad Gudfast förteg: att Arnljot led skeppsbrott på Sikelös kust och ej ville vända mot Norden igen, förr'n han vunnit sig åter fartyg och gods.

GUNHILD

(häftigt.)
 Är det sant?
 (Lugnare.)
 Dock - lika gott! Du talar ständigt om svek. Så hör då även Arnljots ord vid vårt avsked: "Den dag jag icke längre synes dig den ypperste av alla Jämtlands män, vare vårt löfte löst, om du så önskar".

UNN

Och du har önskat det?

GUNHILD

Min faders vilja var det - och min egen.

UNN

Dig syntes Gudfast förmer?

GUNHILD

Ryktbar och rik kom han hem från sin väringstjänst i grekernas land, fick hövdingadöme och mycket att säga i Jämtland. Om Arnljots färd spordes intet.

UNN

Åjo. Men Arnljot har aldrig älskat att skryta och köper sig icke skalders ros. Han övar ej heller vanliga dåd. Ej rånar och dräper han värnlöst folk, ej plundrar han fredliga städer och skepp. Slikt kallar han trälars och nidingars färd. Men han värnar den svage, som saklöst förföljs, och skyddar ärliga

UNN

köpmäns id, och sitt gods har han vunnit i ärofull fejd mot mäktiga sjörövarhövdingars band och fruktade illgärningsmän. Och du, som prålar så ofta därmed, att din husbonde tjänat hos Miklagårds kung, du vet dock se'n fordom, att Arnljot aldrig lyder en annans ord! Hans frihet och kraft är det högsta han vet - han aktar sig jämlik en konung!

GUNHILD

Ja, stolt det är han - i tankar och tal. Det är visst hans enda möderne arv. Men var var din stolthet den gången, då du hövdingen Hallbrands dotter, nöjdes att äkta en köpman av låg och ofrejdad ätt?

UNN

Sunvis Bjarm var en dugande man, mer aktad än mången storman. Fridsam och klok enligt allas vitsord, var han för mig än mer: en husbonde vunnen på hederligt vis, utan lögner och svek.

GUNHILD

Då kan jag nämna en kändare dygd: han var rik. Han frälste en sjunkande stormannasläkt och vann sig en husfru för gods och gull - men icke med sin mandom.

UNN

Ej bör din ormtunga lasta det guld, som din egen fader ej ratat.

GUNHILD

Vad vill du säga därmed?

UNN

Att Östmund ej höll sig för god att borga hos Sunvis. Mycket fick han, men allt skulle räknas gäldat, när Arnljot blev Frösögodens måg och övertog hans godord. Avtalet bröts av din fader och dig, när du giftes med Gudfast.

GUNHILD

Du täljer mig sagor!

UNN

Nej, och i dag kommer Arnljot att kräva sin faders rätt och sin egen. Undrar mig då om ej alla får se, vem som är Jämtlands ypperste man!

GUNHILD

Han kommer väl manstark?

UNN

Ja, för att hyllas som konung!

GUNHILD

(spefullt.)
Vad heter hans rike?

UNN

Jämtland med alla dess bygder och fjäll, Jämtland med sjöar och skogar!

GUNHILD

(söker dölja sin överraskning och rörelse.)

Ditt högmod talar vanvett! - Men väl kan jag ana, att tinget blir stormigt i dag. Måtte nu Arnljot blott kunna kuva sitt hetsiga blod och ej kränka vår tingshelg! Fredlösa finnas förut i hans släkt.

UNN

Sörj du för eget! Stundar strid, skall vart smädande ord du gav mig i dag slå ett banesår uti din släkt.

GUNHILD

Föga räds jag ditt hot.
(Vänder sig.)

Men kommen nu, kvinnor, att bringa Fröj våra gåvor!
(Går med sitt följe in i hovet.)

3.

UNN

(står kvar, upprörd.)

Hån, nidord ännu - i yttersta stunden! - Men nu är det nog! Arnljot skall - ah!

*För hastigt handen till hjärtat och sluter
ögonen, som om hon kände en häftig kroppslig
smärta.*

KVINNORNA

(omkring henne.)

Vad fattas dig, husfru? Vad är det?

UNN

Å, endast min gamla sot. Det sitter en korp i mitt bröst och hugger och hugger. Mitt hjärtas senor åldras och skörna - de spändes för länge av längtan och sorg. O, måtte de dröja att brista, till hämndens, upprättelsens dag är förbi! Ty, kvinnor, märken det väl: de onda ord, som I hörden nyss, all smålek, Gällösläkten fått lida av jämtarnas avund i långa år, allt skall nu varda umgällt och vändas till heder och makt.

4.

*Just som hon tänker fortsätta ut, kommer Sigurd
i Slandrom med sina tingmän.*

SIGURD

(trettioårig, ljus, livlig.)

Gunstigt möte, fränka! Gott har jag att mäla: halva Jämtland är med! Tio hersar stå på vår sida med löfte att stödja vår sak.

UNN

Ja, du är trogen och nitisk som få. Dig blir ej lätt att löna.

SIGURD

Säg ej så! Fröjd det är mig att främja slik en fager tanke: Jämtland fritt med egen konung, eget våld och värn!

UNN

Hade blott Arnljot din glada tro! Dock, jag litar på, att du lär honom väl, hur vår sak skall föras på tinget.

SIGURD

Det vill jag förvisst! Är han kommen?

UNN

Nu kan han väntas varje stund.

(Till kvinnorna.)

Och därför skyndom till vår bod! - Väl mött i afton, Sigurd vän!

SIGURD

Tack, Unn! Väl mött igen!

Båda grupperna ut.

5.

BÅRD I BRÄCKA kommer med följe från bakgrunden, vänster, och går snett fram över valle mot förgrunden. Innan han hunnit ut, kommer HEMING I ÅS med sina män vid bortre hörnet av gudahovet.

HEMING

Goddag, svensk! Vad bjuder konung Ja-Ja-Jakob i dag?

BÅRD

(som genast stannat och vänt sig.)

Goddag igen norrman! En fågel, som flög över sunnanskogen, kvad mig sin morgonvisa: Uppsala konungen aktar att kväsa de svekfulla jämtar, som aldrig veta, om de äro svear eller norrman.

HEMING

Vägen är längre för väpnade män än för sjungande fåglar.

BÅRD

Förtänksam man hinner fram i tid. Och råda bör du Olav Digres sändemän att helst ge sig av med halsarna hela.

(Fortsätter ut åt höger med sitt följe.)

HEMING

(ser efter honom.)

Morsk i målet som vanligt! - Eller skulle kung Anunds skatteindrivare verkligen vara så nära? - Dräktig av stora tidender tycks mig då dagen. - Hur som helst, bör vi varsko gästerna.

(Fortsätter med sitt följande utåt vänster, förgrunden.)

6.

I detsamma kommer Östmund Frösögode, följt av fyra lurblåsare och tingstjänare, från bakgrunden, vänster, för att gå in i gudahovet. Gunhild träder samtidigt ut därifrån med sina kvinnor. Vi åsynen av sin fader ger hon kvinnorna tecken att fortsätta ut utan henne. Medan de avlägsna sig och lurblåsarna och tjänarna gå in i hovet, fattar hon Östmund vid armen och för honom ivrigt fram.

GUNHILD

Vet du fader, att Arnljot Sunvisson kommer till Jämtland i dag?

ÖSTMUND

Jag sporde nyss, att han kommit.

GUNHILD

Redan här? - Och vet du varför?

ÖSTMUND

Vet du?

GUNHILD

Jag mötte hans moder. Hon talde mig ting, som aldrig jag anat.

ÖSTMUND

Vilka?

GUNHILD

Att osant var allt, vad Gudfast sade om Arnljot på Sikelö.

ÖSTMUND

Älskogs hugsot lockar nog ofta en ärlig karl till en list.

GUNHILD

List? Du tror då - ? - Säg, har vår släkt en skuld till Gällösläkten?

ÖSTMUND

Ja, och idag skall den gäldas.

GUNHILD

(hastigt.)
Får Arnljot ditt godord?

ÖSTMUND

(ler)
Nej, men sitt arvgods.

GUNHILD

Unn lät förstå, att i dag skall han koras till jämtarnas konung.

ÖSTMUND

Jag hörde rykten därom, men - tycks det dig rimligt?

GUNHILD

Nej, och dock - när jag hörde de orden, såg jag hans bild för min själ! Hans högburna huvud med gyllene hår, de djupblå ögonens tungsinta blick, hans stolta gång, hans klangfulla mål - ja, så måste Jämtlands konung se ut! - Och det sved i mitt bröst som av ånger och sorg, som stod jag sviken och såg all min levnads lycka förödd.

ÖSTMUND

Tämj dina tankar, hövdingadotter! Gudfast är väl så god som Arnljot.

GUNHILD

Gudfast har ljugit, men aldrig Arnljot.

ÖSTMUND

Akta väl på din tunga och hör nu mitt ord: Om Frösögoden från i dag skall stå som alla jämtars höving och kalla sig med konungs namn, då är det mig, du skall se hyllad på allshärjar ting - mig din fader! Och en gång, efter mig - din husbonde Gudfast!
(Går in i hovet.)

7.

GUNHILD

(ensam.)
Nej, ingen är konungalik såsom han - men ve mig, om han vinner! - Hur kunde jag glömma vår ungdomsdröm? - Den lever ju än! Knappt hörde jag klangen igen av hans namn, så skalv mitt hjärta av fröjd - och ångest! Vad skall då ske, om vi mötas? - Skall han vara sig lik? - O, gudar - där kommer han! - Möta honom? - Nej, icke här, icke nu!

Döljer sig bakom asparna till höger.

8.

Arnljot kommer med rask, kraftfull gång från vänster, förgrunden, skyndar bort över tingvallen och ställer sig att beskåda utsikten över sjön. Han är barhuvad och halvt härklädd efter resan; i olikhet mot övriga i tinget deltagande jämtar, som alla bära helskägg har han enligt dåtida utländskt bruk endast blonda mustascher.

ARNLJOT

(efter en stunds tystnad.)

Alltjämt de mäktiga fjäll sig välva högt över solglänsta sund och skogar, som gamla skimrande ättechögar, så sagoblå. Alltjämt den isklara Storsjön gungar den skumprydd bäljebarmen mot strandens torva, som långsamt stiger till ås. Hit har jag långtat. Det skalv i bröstet var gång jag följde med blicken svalornas väg om våren, var gång jag mindes, hur luften blånar i jämtars land. Hur långt jag for, hur än livet lyste i söderns glammade rosengårdar, tillbaka manade ständigt hjärtat till nordanlandet med vita vintrar, till fjällens flyktiga fagra sommar med sus av grönskan i djupa dalar och tungsint dånande forsar, med glans av älvar och vildmarkssjöar i soligt fjärran - Hur långt jag for, här är målet! Du stolta hembygd, som lik en hägring band syn och sinne och dröm och tanke på alla vikingens vägar! Väl frodas sveket kring dina tegar och vankelmod i ditt västanväder, men du - du svek mig dock ej! Blott större, skönare nu jag ser dig i unga sommarens milda solprakt. Med björklövsdoft du mig hälsar och vattens glitter och brus! De blåa skogarnas tusen toppar mig vinka - vinka! Jag hör som sång, hur de susa. - Den sången binder! - Ja, nu jag vet: i detta land vill jag leva! På denna jord Sida 9 av 64 vill jag mitt värv jag söka, mitt öde fresta, min ära vinna - i denna jord vill en gång jag sänkas till hjältero! - -

9.

Unn kommer skyndsamt från vänster.

UNN

Arnljot, min son, sök att lugna ditt sinn! Icke sörjer du Gunhild? Nu vet du: hon var dig ej värdig.

ARNLJOT

Eller: hon fann mig ej värdig.

UNN

Må vara! Du litade på, att hon kunde se vem du är - hon svek din tro. Så märkte hon nu, att hon svikit sig själv, att hon ratat en konung!

ARNLJOT

Ja, ja - den tanken är sällsam och stor -

UNN

Väl stor, men ej ny. Minns du ej, hur din håg tog brand, när Olav Haraldssons bragder spordes! Han kom från sitt stormfyllda vikingaliv och vann sig rike och konungaring: allt Norge blev lön för hans mandom. Hur lågade icke din längtan att göra som han: att samka dig rykte på haven och se'n draga hem för att hyllas som hembygdens ypperste son.

ARNLJOT

Väl minns jag detta - menar jämväl att jag kommer hedrad tillbaka.

UNN

Ja, ty i Jämtland är den blott stor, som ärats annorstädes. Men stannar du länge hemma och ägnar din kraft år alldagsid, då bleknar brått dina bragders glans för de kortminta böndernas blick. Över dem måste du stå, om ditt rykte skall vara. Därför, Arnljot: i dag må ynglingens sol lysa över mannens bana! Var Olav en gång din förebild, följ honom nu i det högsta!

ARNLJOT

Olav tror på en gud, vars lag är, har man sagt mig: tilgiv din fiende, älska din ovän. Vad syns dig om en, som sysslar med slikt?

UNN

Skilj på hans kraft och hans dårskap!

ARNLJOT

Olav är konungafödd.

UNN

Men icke den av hans ättefäder, som först tog konunganamn. I dig rinner Ketil Jämtes blod. Och större är det att lyfta sin ätt än makligt ärva dess ära.

ARNLJOT

Det kommer mig hastigt uppå.

UNN

Hett måste järnet smidas. I dag bär sin söderlandsfärd sin första, fagraste frukt - och ve mig, om du försmår den!

ARNLJOT

Du har då fästat all din håg till detta hopp!

UNN

Ja - ty jag minns, vad min stolthet led för din faders skull.

ARNLJOT

Min faders?

UNN

Om *hans* börd och *min* gingo speord och visor.

ARNLJOT

Vad? Min fader skymfad! Den blide, vänsälle - ! Och jag vet intet därom?

UNN

Du var ett barn på den tiden. Din broder Vikar växte upp - till honom stod mitt hopp. Så drog han ut, blev kristen, hirdman - och föll vid Svoldern. Din syster delar i obygden än sin fredlöse husbondes liv. Sist såg jag Gudfast Grimsson aktas mer än Arnljot Sunvisson - Säg, kan du nu förstå mitt hopp, min längtan? -

ARNLJOT

(liksom vaknande.)
Min fader han, den ädlaste -
(Plötsligt.)
Slikt kräver hämnd!

UNN

Ja, allt må hämnas, Gunhilds svek och alla onda ord!

ARNLJOT

Moder, nu ser jag mitt värv! Min faders minne, ättens frejd, min längtan hem, min frihetslust - allt sig enar i samma syn, allt manar mot samma solblå fjälltopp - och dit vill jag nå, idag!

UNN

Arnljot, min stolte, min härlige son!
(Omfamnar honom.)

ARNLJOT

Men lär mig så de råd, I lagt!

UNN

Sigurd skall yppa dig allt! Skynda till honom!

Båda ut, vänster, medan Gudfast Grimssons folk blir synligt på höger sida.

10.

GUDFAST

God dag, svärfader! Vi gå här i bidan på tingblåsningen.

ÖSTMUND

God dag, Gudfast herse! - Jo, nu är det tid.
(Till lurblåsarna.)

ÖSTMUND

Låt lurarna ljuda!

(Lurblåsarna ut i bakgrunden. Östmund stiger nedför trappan, för Gudfast fram. Halvhögt.)

Men hör först ett ord: ryktena talar ej osant om Arnljot. Din husfru vet det av hans egen moders mun.

GUDFAST

Gunhild - av Unn? - Då är det väl sant. - Men detta ar ju ohöört, otänkbart vanvett! Aldrig har slikt sports förr här i Jämtland!

ÖSTMUND

Nej, men just däri göms faran

GUDFAST

Hurså?

ÖSTMUND

Det nya lockar de tanklösas hop, och ej rustade äro de kloka med råd i oprövad sak.

GUDFAST

Men något må göras!

ÖSTMUND

Jag litar än på min makt. Dessutom: - kämpom med list! Du vet, Arnljot är brådsint och blind i sin vrede. Ett träffande ord kan egga hans trots till ett lagbrott som för alltid skämmer hans sak.

Tingslurar bakom gudahovet.

GUDFAST

Gott, jag förstår - och vill minnas din vink.

Östmund går tillbaka in i hovet. Gudfast med följe stannar.

11.

Tingsmenigheten samlas nu på följande sätt. Tingslurarna giva tre tecken. Vid första tecknet, som ljuder utanför scenen, inträda några tingstjänare som äta ut en fri, rund plats framför trappan, omgärda den med vita sälgekäppar, som slås ned i marken och sammanlänkas med blå stickade band, vibanden; kretsen är tillssvidare öppen på två ställen; mitt för trappan, inåt och utåt. Inom kretsen ställas säten för lagmannen och nämnden. Lurblåsarna tåga in från fonden, ställa upp sig i fyrkant, vända en mot vart väderstreck, och blåsa andra tecknet. Nu börjar menigheten strömma till från alla sidor. Lurblåsarna stiga

upp på gudahovets trappa och giva tredje tecknet. Lagmannen, nämndemännen och de förnämsta hersarna med följen tåga in och ordna sig. Ytterst till höger står Heming i Ås, längre in Gudfast och Sigvald Grimssöner, alla med sina följen; på vänstra sidan ytterst Bård i Bräcka, efter honom andra hersar och bönder, längre in Sigurd i Slandrom och hans folk. Arnljot kommer med sina män in från bakgrunden, vänster, där han tills vidare stannar, dold av Sigurds flock och andra. - Lurarna låta höra ett nytt tecken, olik de föregående. Östmund träder ut på trappan, med högra handen upplyft och inträdd i en blodfuktad järnring, edsringen.

ÖSTMUND

Blot är hållet med bön till de höge, att rätt må lidas och lag råda. Helig är freden kring Fröjshovets domsring på tingets tredje dag.

(Sänker handen, men blir stående kvar på trappan.)

Torar lagman och sex nämndemän träda ut ur menigheten och ta plats inom vibanden, som nu spänns så att kretsen blir fullkomligt slut. Östmund höjer åter handen: ny lurstöt, lik den närmast föregående. Sätter sig.

TORAR

Första ärendet är för idag: jämtarnas svar till Norges konung.

(Sätter sig.)

BÅRD

Mycket ser jag, som tycks mig brådare.

HEMING

Nej, sändemännen har väntat länge nog

BÅRD

Först må yppas, om Olav ärnar tvinga oss med våld till tron på sin gud.

HEMING

Nogsamt märks att Bård söker uppskov, tills Sveakonungens folk hinner hit. Så vill jag säga vad många tänka: att Anund, som ju ock är kristnad, tör vara lika böjd som Olav att bryta ned vårt åsablott.

MENIGHETEN

(i stor oro.)

Ingen må röra vid våra gudar! Vi tror vad vi själva vill! Som våra fäder trott!

SIGURD

(ropar genom sorlet.)

Lyssnen, jämtar, en stund till vad jag har att säga!

Stimmet fortfar, men upphör när Östmund höjer handen och lurarna ljuda.

TORAR

(utan att resa sig.)
Sigurd i Slandrom må tala.

SIGURD

(träder fram.)
Knappast åttio vintrar har gått, sedan Jämtland var fritt och rådde sig själv. Ej gavs då skatt till främmande kungar. Att vi sedan nöjdes med trældom, först under Norge, så under Svitiod, det har jag aldrig förstått. Skyddat av skogar, myrar och fjäll är detta landet svårt att härja och lätt att värja. Stridbart folk finns här i mängd och mer kan vinnas för gods. Därför råder jag nu: görom slut på all tvist om till vad rike vi höra! Låt oss vägra all utländsk gärd, vem som än månne kräva den, taga igen vår forna frihet och välja en hövding för hela landet, en konung som leder vår kamp, om det gäller att freda hembygd och härd!

EN STOR DEL AV MENIGHETEN

(under bifallsrop och vapengny.)
Ja, det är väl talat! Väljom en konung! Men vem?

SIGURD

Bäst torde den duga därtill, som stammar från landets förste storman, honom, som bröt och namnfäste bygd här - Ketil Jämte. Hör någon ättling av honom mitt tal, så tråde han fram.

SIGURDS FLOCK

(och åtskilliga andra.)
Hell, Arnljot Sunvisson! Ja, detta är en hövding!

GUDFAST

(fram, ropar.)
Icke är denne en ättling i obruten räcka, man efter man. Kedjan har kvinnoled - och missgiften lödde nog mången länk.

Arnljots ögon ljunga, men han kuvar sig.

SIGURD

Han är nu den enda Kettlung vi känna och tyckes oss god nog.

ROP BLAND MENIGHETEN

Ja! Ja!

ÖSTMUND

Underligt är att höra den släkt nämnas ypperst i landet, som avlat så många vålds- och illgärningsmän. Eller haven I glömt: redan Ketils son Tore Helsing, flydde ur landet för dråp.

SIGURD

Slikt har väl hänt i de flesta stormannasläkter.
Folket mumlar för och mot.

Arnljot förblir skenbart lugn.

GUDFAST

(ivrigt.)

Hören mig, jämtar! Sigurd har rätt: en konung böra vi
kora oss. Men då ingen annan än den, ur vars ätt alla
Frösögodar har framgått! Östmund Ulfssons namn ljuder
fullt så gävt som Arnljots. Östmund vare vårt val!

Bifall av Östmunds anhängare.

ARNLJOT

(äskar ljud genom at stöta sitt spjut
mot marken; alla tystna.)

Nog är talat nu om min börd; den är väl ej bättre än
andras. Mätas bör, vad jag är av mig själv, ej blott
vad jag ärvde. - Så hören, jämtar, mitt ord! - Om I,
likt Sigurd, ej veten, vi Jämtland en gång gav sig i
främmande våld, så vill jag säga det nu: vi trodde ej
då på vår egen kraft, tordes inte trotsa på den. Men
nu må svaghetens tid vara slut! Tagen I mig till
hövding, såsom många bland Eder önskar, så vill jag
öda min kraft och mitt gods på att Jämtland må fritt
kunna råda sig själv i blida och oblida skiften. Ty
detta land är mig kärt, och dess lycka min egen.

EN STOR DEL AV MENIGHETEN

Ja! Hell Arnljot, vår konung. Hell!

GUDFAST

God gamman får Olav Digre, när hans sändemän mäla,
vem jämtarna tagit till konung: sonen till en
köpkarl, sonson till en träl.

ARNLJOT

(stöter vredgad sitt spjut i marken.)

Än mer om min börd!

(Lugnare.)

Min farfader var en friboren man, det vet nog alla.
Som härtagen fånge kom han från Bjarmaland, såldes
som träl, samlade gods, köpte sig fri och stannade
där han trivdes. Och det mån I minnas, jämtar: intet
är glömt av de ord, som någonsin sagts om min fader!

GUDFAST

Hören I, tingmän, hans fagra konungalöfte!

ARNLJOT

Konung eller ej, har jag rätt till hövdingadöme i
Jämtland. Dig, Östmund, lyser jag saker till
avtalsbrott! Din gäld till min fader skulle jämnas
så, att jag fick din dotter och ditt godord. Men
Gunhild gavs åt en annan. Så reser jag nu kravmål i
denna sak och fordrar för mig all din dyrd och makt.

MENIGHETEN

En skuld? Är det sant?

ÖSTMUND

Skulden vidgår jag, och idag skall den gäldas - i silver.

SIGURD

Icke har Arnljot nödigt taga annat än avtalat vederlag.

ROP BLAND MENIGHETEN

Ja! Nej! Arnljot tage Östmunds godord! Han nöje sig med fullgott silver!

GUDFAST

Lämpligt är ju, att krämaresonen köper för pengar den heder han ej mäktar vinna på manligare vis.

ARNLJOT

All den heder jag nått, vann jag med mitt mot och min styrka. Och så skall det framgent varda.

GUDFAST

Då kommer din heder att växa väl långsamt.

ARNLJOT

Hittills växte den hastigt nog - fast jag ej vann den som konungaträl, utan som fri viking.

GUDFAST

Som "fri" viking, säger man, smög du förbi rätt mångt fiendeskepp.

ARNLJOT

Då ljuger man, som du, när du lockade Gunhild.

GUDFAST

(i det han försiktigt söker skydd
mellan sina män.)

Icke tarvades lögn därtill, fler än hon har nog sett, hur blyg du är ibland kvinnfolk. De veta knappt, om du själv är karl eller kvinna.

ARNLJOT

(i vild vrede.)

Så vittna du om min mandom!

Med dessa ord springer han fram och stöter sitt spjut i Gudfasts bröst. Från båda sidor störta män fram för att hindra dådet, men hinna ej och vika förfärade tillbaka. Gudfast faller genast död ned, river i fallet omkull en del av vibanden och bestänker domplatsen med sitt blod. Nämnd och lagman resa sig.

ARNLJOT

(återstar sin förra ställning och
blickar med ljungande ögon omkring
sig.)

Så hävdar Arnljot Sunvisson sin heder!

MENIGHETEN

(utom Sigurd, som står stum och
bestört.)

Detta är nidingsdåd! Fröjshovet skändat, tingshelgen
kränkt, skymfad vår heligaste lag!

Tingstjänarna föra ut Gudfasts lik.

ARNLJOT

Eder lag helig! Ha, ha! Så menar svaga och feqa. Allt
vad ni ej vågar göra, ränknar ni upp och kallar det
lag. I rädsla rotar ni er samman mot alla fria och
starka och nämna er samfund. Er egen feghet och
svaghet känner ni gott, men skyller på Tor och Fröj.

MENIGHETEN

Nej! Tig! Hör! Nu smädar han ock våra gudar!

ARNLJOT

Gudar! Vem tror på gudar? Ingen av eder. När I
frukten för oår och ofred - andra olyckor känner I ej
- söken I stilla eder ängslan med blot till blinda
beläten! Haden I alltid äring och fred, snart vore
gudarna glömda!

ÖSTMUND

(som hittills stått stum, ropar med
stark röst.)

I Jämtlands tingmän, ej höves oss höra på slikt! Bort
må nidingen drivas och dräpas!

ROP BLAND MENIGHETEN

Ja! Bort! Dräpas må han!

ARNLJOT

Nej, först kamp! Ja - kamp! Som segerlön vill jag
vinna mitt rike

(Vänder sig mot sitt följe, som vikit
undan.)

Hitåt mina män! Och du, Sigurd, och alla som hyllat
mig, följ mig nu! För Jämtlands frihet!---

*Männen stå tigande orörliga och blicka mot
marken. Arnljot betraktar dem mållös.*

ÖSTMUND

I sen, han är ensam. Tveken ej längre!

ARNLJOT

(Dovt.)

Ja, jag är ensam - och annat visst aldrig jag varit -

(Höjer stämman, i det han vänder sig
mot männen på högra sidan.)
Men lika gott: - jag möter ändå eder alla!

MENIGHETEN

(mumlar.)
Icke här, på tinget, på fridlyst grund!

ÖSTMUND

Så kommen I män av nämnden, att dryfta hans dom inför
Fröj! - Tinget är hävt för en stund.

*Östmund, Torar lagman och nämnden gå in i hovet,
följda av lurblåsarna. Menigheten åtskiljes
under beklämd och hotfull tystnad.*

12.

UNN

(skyndar in, häftigt upprörd.)
Arnljot, säg - är det - sant?

ARNLJOT

Ja - jag hade ej Olav Haraldssons lycka.

UNN segnar ner med ett halvkvävt rop.

ARNLJOT

(släpper sit spjut och stöder henne.)
Moder - moder - vad fattas dig?

UNN

Jag dör - och varför skulle jag leva? - Mitt sista
hopp - svek - Arnljot -

ARNLJOT

Moder! - Hör mig! - -
(Sakta.)

Hon är död.

(Lägger henne ned. Knäböjer.)

Allt i samma stund! Så drog jag då hem för att möta
min ofärd! --- Och dock! Jag var varskodd. Så länge
jag minns, har jag hört i min själ som en varslande
sång: en dag skall du kämpa mot sorgen, som sover
djupt i ditt bröst! - Vaknade hon nu? - Så vill jag
kämpa - i tron på min kraft! - Må de döma mig fredlös
- nu först kanske jag finner den fred, som kan
fjättra mitt sinn. - Ja, bort från lågsinnad bygd
till skogarnas djup vill jag draga! De vinkade mig
nyss - väckte min längtan - gömmer törhända min
sista, min bästa frihet - -

(Försjunker i åsynen av den döda.)

13.

GUNHILD

(kommer sakta in från vänster.)
Arnljot!

Arnljot rycker till, ser på henne, stum.

GUNHILD

(blickar bestört mot Unn.)
Är hon -- död?

ARNLJOT

Ja, -- vad vill du?

GUNHILD

Hann hon yppa för dig de onda ord, vi bytte idag?

ARNLJOT

Jag vet att du nidat min fader. -- Vad vill du?

GUNHILD

Varsko. Man lägger råd om att taga ditt liv, förr'n
du hunnit från Frösön.

ARNLJOT

Må de fresta.
(Kort tystnad.)
Du varnar din husbondes bane?

GUNHILD

Ja, ty jag svek dig Arnljot. Du var, där den
ypperste. Jag visste det genast jag såg dig igen. Jag
kan icke sörja Gudfast, som ljög - det känns som du
frälst mig ur trældom. Men sjuk är min själ av ånger
över de sargande ord jag sade din moder - min tanke
vore de ej. Och värst är att ha vållat dig sorg! -
Arnljot, sveket och dråpet må sona varann! Gudfast är
glömd - låt allt bli som förr!

ARNLJOT

(ler.)
Som förr! Jag dömes fredlös.

GUNHILD

Jag följer dig!

ARNLJOT

Varthän?

GUNHILD

Dit din väg nu går - till fjärran länder.

ARNLJOT

Ej drar jag mer i viking med fega, svikande män! Jag
stannar i Jämtlands skogar.

GUNHILD

Även där skall du önska dig sällskap och hjälp.

ARNLJOT

Sällskap får jag av syster och svåger. - Slakten samlas i fjällen.

GUNHILD

Vid din moders minne, Arnljot, försmå ej! För dig lämnar jag allt, fränder, gård, mitt barn.

ARNLJOT

(rycker till. Hårt.)

Ditt barn - med Gudfast!

GUNHILD

(tvekande.)

En pilt - endast tolv veckor gammal.

ARNLJOT

(sakta, med mödosamt lugn.)

Så gå och se till, att han ej må brås på sin fader!

GUNHILD

Du visar mig bort?

ARNLJOT

Och bidar din hämnd.

GUNHILD

Den sörjer du själv för. - -

(Vinkar åt vänster.)

Kvinnor, hitåt! Eder husmoder kallar!

(Böjer sig ned över Unn, medan kvinnorna bestörta skynda in.)

Farväl, du starka, som bröts av din sorg, du sonsälla moder. Dig - förstår jag.

(Kysser hennes hand.)

Tillgiv, om du kan! Mitt hjärta var ej uselt som min tunga.

(Fäster en lång blick på den döda, som bäres ut av kvinnorna; går själv hastigt ut åt motsatt håll.)

Arnljot står orörlig och blickar mot marken.

14.

Lurblåsarna träda ut på trappan och låta samlingstecknet ljuda. Tingsmenigheten strömmar åter samman. Östmund, Torar och nämnden komma ut ur hovet och stanna på trappan. Arnljot alltjämt orörlig.

TORAR

(till Östmund, visande på Arnljot.)
Där är han ännu. Så kunna vi utsäga domen genast.

Östmund höjer handen: lystringstecken från lurarna.

ÖSTMUND

Hör du oss, Arnljot Sunvisson?

ARNLJOT

(tar hastigt upp sitt spjut och vänder mot trappan.)

Ja.

ÖSTMUND

Vi nämna dig saker till hovskändning och dråpslag å öppet, fridlyst ting. Inför dessa Jämtlands hersar och tingmän, åsyna vittnen till ditt illdåd, dömes du nu från nästa natt fredlös för all din livstid, så långt jämtske män äga rös och rå. Vem som förmår tage saklöst ditt liv och allt vad du äger. Samma dom drabbe en var som giver dig hjälp eller gömsle, vård eller vapen - vid Fröj, Njärd och den mäktige Ås! - Gillen I jämtar, hans dom?

MENIGHETEN

(under vapengny.)

Ja! Ja!

ÖSTMUND

Har du hört - och förstått, Arnljot Sunvisson?

ARNLJOT

(lyfter stolt sitt huvud.)

Ja. Men hören ock I: Nu dömden I hela Jämtland fredlöst. -Ty jag går - men icke långt - och icke för att vila. *Hämnd* vill jag för allt vad I gjort min fader och mig! När I färdens i västerled, sen till att I kommen med livet fram! När I flytten till fjällens beten, vakten boskapen väl! Ja, kamp må rasa - icke ska den bringa eder ära. Ty mot hela eder hop, edra härad, lagar och gudar står en ensam man, som litar blott på sin egen kraft - jag, Arnljot från Gällö!

(Går lugnt ut åt fonden, vänster.)

Folket viker skyggt och tigande undan.

AKT II - I VILDSKOGEN

I vildskogen vid Järpströmmen, östra stranden. I bakgrunden en lång, brant skogsås, över vilken Åreskutans topp sticker upp, blå och snöfläckig. Mellan bakgrunden och den egentliga scenen Järpströmmens ådal. Vid de stenar, som begränsa scenens bortre kant, tänkes sluttningen vidtaga, tvärbrant på vänstra stranden, tillgänglig på den högra. Stora granar i dalen nå med sina toppar över backens rand. Inne på scenen till vänster, Arnljots stuga, intimrad i en jordhåla eller grotta - man ser föga mer än gaveln, som har dörr och är prydd med älg- och renhorn. För övrigt å scenens båda sidor granar, björkar och mossiga klippblock. Högsommardag med solsken, juli 1030.

1.

På en kubbe, invid väggen sitter Vaino i tunn, vit renskinnsdräkt, binder på ett fisknät och sjunger.

VAINO

Vems röst hör jag ropa över fjällen och ur granmoars djup? Är det riphansens skorrande skratt eller en suck ur mitt bröst? - En villgången daros själ, som klagar på kala myrar, - ett troll som tjuoter vid tjärnar i frärran - eller mitt bultande blod, som blandar sitt sus med vindarnas? - O vildmark, vildmark, var gömmer du min vän?

2.

UBMA

(sticker fram huvudet ur skogen till höger. Sakta.)

Vaino!

VAINO

Ja.

UBMA

Är han borta?

VAINO

Ja, han jagar.

UBMA

(kommer fram.)

Vet du något?

VAINO

Icke än.

UBMA

Rask och listig måste Du vara! Väl ha jämtarna lovat löna vår hjälp, men de spana nu även själva, och blir han funnen och dräpt av dem, innan vi funnit skatten, så går vi miste om allt. - Har du provat den trolldom jag lärt dig?

VAINO

Ja, men ännu är han sig lik.

UBMA

Snart skall hans hjärtblod sjuda av rasande älskogsbrånad!

VAINO

Han är visst redan bunden i starka trolldomsgarn. Sällan talar hans tunga, oftare hans öga; dess blick är djup, men ändå stängd - mig tycks han aldrig se. Blott i drömmen muclar han sällsamma ord.

UBMA

I drömmen? Vad säger han då?

VAINO

Mest detta: "Tillgiv din fiende!"

UBMA

Säkert något han minnes. Men detta visar en väg. Kunde jag endast en gång lista mig osedd bakom hans rygg - lätt bleve då resten då för min konst!

VAINO

Vad skulle du göra?

UBMA

Mana över hans sinnen en sömn, som tvingar hans djupaste tankar, även dem ha själv ej vet, att stiga som drömsyner fram och locka hans tunga att tala. Då har jag blott att spörja.

VAINO

(springer upp, spejar nedåt dalen.)
Sch! Jag ser hjälmar glimma därnere mellan granarna. Hit komma jämtar.

UBMA

Så löp som en lo genom skogen, finn Arnljot och varsko! Ännu måste han skyddas.

Vaino ut åt höger, Ubma åt vänster.

3.

*Sju jämtar, högväxta blodskäggiga gestalter,
komma sakta och försiktigt upp från sluttningen
i fonden. De äro beväpnade med långa spjutyxor.
En av dem är Sigvald Grimsson.*

SIGVALD

(sakta.)

Här måste det vara. Så är han då äntligen funnen.

1. JÄMTEN

Måntro han är hemma?

2. JÄMTEN

Sch! Dörren står öppen.

SIGVALD

Varsamt måste vi spana!

3. JÄMTEN

Låt oss ändock, se hur han bor.

Alla tre går in i stugan.

1., 2. OCH 3. JÄMTEN

Hå, här finns byte!

SIGVALD

(på tröskeln.)

Vad finner I?

1., 2. OCH 3. JÄMTEN

Allt vad han rånat i fem års tid från rika köpmän och
resande stormän, från våra sätrar och visthus: vapen
och don, vadmal och gudväv - och här ett fat vin från
Söderlanden!

SIGVALD

Ser ni ej till hans faders skatter - allt guld och
silver han lyckades bärga, innan vi brände Gällö?

4. JÄMTEN

Det har han nog säkrare gömt.

De tre komma ut med några föremål.

1. JÄMTEN

(med ett svärd i handen.)

Här finner vi blott några horn och detta svärd.

Föremålen granskas.

SIGVALD

Svärdet är dyrbart.

5. JÄMTEN

Likaså hornen.

6. JÄMTEN

Hören karlar! Dagen är het, och en dryck ur de där skulle smaka. Låt oss pröva hans vin.

DE ÖVRIGA

Ja, det förslaget är gott! Låt oss njuta bytet i tid!
Det skall muntra oss medan vi vänta.

*Ett vinfat rullas ut på tröskeln och slås upp.
Männen fylla hornen och börja dricka.*

SIGVALD

Nu tömma vi, karlar, ett löfteshorn på, att ingen av oss skall njuta ro förrän han eller Arnljot fått banehugg.

DE ÖVRIGA

Ja, det vare vårt löfte!
(De dricka.)

5. JÄMTEN

Och lustigt är att dricka det löftet här, i hans eget vin.

DE ÖVRIGA

Hans eget! Vem vet vem han har rånat?

4. JÄMTEN

Om vi blott kunde vinna hans gyllene spjut! Det lär ju vara ett trolldomsvapen, smitt och hårdat med hemlig konst. Så länge han bär det i handen, biter ej hugg på hans hud.

3. JÄMTEN

Ja, sköld har han aldrig setts bära.

SIGVALD

I veten vad namn han har gett sitt spjut: Självråde!

DE ÖVRIGA

Den storskrytaren!

SIGVALD

Men det namnet säger mig en sak: den kraft som gör honom hård, bor i hans själ. Så menar han själv - så tror ock jag. Själv tillit heter hans spjut och sköld. Måste vi äga sämre vapen?

2. JÄMTEN

Nej! Låt oss lita som han på vår kraft och vårt mod!

DE ÖVRIGA

Ja, ja! Det dricka vi på!

Alla dricka.

1. JÄMTEN

Ja, jag har för min del lovat min husfru att ej komma hem, förr'n jag doppat yxan röd i hans -

4.

Arnljot springer plötsligt fram på ett klipputsprång till vänster. Alla karlarna slänga undan hornen och gripa till sina vapen. Arnljot står stödd på sitt spjut och betraktar dem lugnt. Han är klädd i kortrock och benkläder av ljus, gråblått linne; kring midjan har han ett läderbälte, sirat av guldplåtar. Benkläderna sammanhållas vid knäna och vristerna av remmar, liknande bältet. Han bär ingen huvudbonad. Ansiktet är starkt solbrynt och prydes nu av ett kortskuret skägg.

ARNLJOT

Gilleslystna gäster, ser jag, hedrar mitt hus!

SIGVALD

(i det han med lyft yxa rusar fram mot honom.)

Och giva värden den hälsning som höves.

Arnljot springer blixtsnabbt ned från stenen och möter angreppet genom att stöta sitt spjut i Sigvalds bröst och vräka honom baklänges utför branten i fonden. Karlarna rusa fram för att hugga ned Arnljot bakifrån, men han vänder sig ögonblickligt och svänger spjutet i en stor halvkrets, så att angriparna vika undan som förslamade under intrycket av hans överlägsna snabbhet och ro.

ARNLJOT

(efter ett uppehåll.)

Nå, karlar, tveken I att gå sex mot en?

JÄMTARNA

(mumla.)

Han skyddas av spjutets mäktiga runor, av trolldom och sejd.

ARNLJOT

Den sejd, som stjal eder styrka, haven I själva kokat. I veten att jag ville blott Jämtlands väl, I kännen eder kämpa mot egen lycka!

Jämtarna stå orörliga i tveksam tystnad.

ARNLJOT

Eller är det ej sant, att I nu given gärd till både Svitiod och Norge?

Jämtarna tiga fortfarande.

ARNLJOT

Så mån I höra det än en gång: jag ville lyfta min hembygd till frihet och enhet! Jag kände kraften därtill - Östmund har icke förmått det. Och I - haven valt mig till ovän.

JÄMTARNA

(häftigt utbrytande.)

Men du har dräpt våra fränder, rånat vårt gods, vår boskap!

ARNLJOT

Och vad haven I gjort? Min fädernegård är förödd, min syster och svåger innebrända.

JÄMTARNA

Tore var fredlös som du! Dock var det din död vi ville - fast lyckan frälste ditt liv.

ARNLJOT

Lyckan eller min kraft. Med dem vill jag framgent värja mitt liv - och hämnas våld med våld.

JÄMTARNA

Din färd kan stäckas förr än du tror. Hatet du sått i Jämtlands bygder skall vålla ditt fall till sist. Ty aldrig har levat en man mer hatad än du!

ARNLJOT

Ofta hedrar hat mer än kärlek. Gån därför tillbaka till bygden och mälen att än lever Arnljot från Gällö.

JÄMTARNA

(i det de stiga nedför sluttningen och försvinna.)

Ja, vi gå! Men länge lär det ej töva, förrän du ser oss igen.

*Arnljot står och ser efter dem.*5.

VAINO

(glider fram ur skogen.)

Är de borta? - Döda? --

ARNLJOT

Endast en - en, som jag lekt med som pilt.

VAINO

Han ville dig ont?

ARNLJOT

Han hatade mig - han som andra.

VAINO

Jag hatar dig icke.

Arnljot står tigande. Vaino samlar ihop dryckeshornen och bär in dem i stugan. Arnljot sätter sig på en sten och lutar huvudet i handen. Vaino kommer ut igen och skyndar fram till Arnljot.

VAINO

Har du fått sår?

Arnljot skakar nekande på huvudet.

VAINO

(ser en stund på honom under tystnad.)
Måste du söka dig nytt gömsle?

ARNLJOT

(utan att se upp.)
Det brådskar icke.

Vaino sätter sig åter att binda på nätet.

ARNLJOT

(liksom för sig själv, i det han tar upp sitt spjut från marken och börjar med mossa torka blodet av dess spets.)
Hot och hånsord - mordbrand och dråpslag - hat och hämnd - så skall år gå efter år, så skall mitt liv förrinna.

En susning går genom skogen.

VAINO

(sakta, liksom för sig själv.)
Skogen vill trösta - vildmarken sjunger -

ARNLJOT

(som förut.)
Skogen susar blott mina tankar - fjället blånar i solglans därborta, stolt som det mål jag - icke nådde - i storm, höstregn, vintermörker är ödemarken min egen själ, som brusar, suckar och ruvar - och spörjer sig själv utan ro: - vartill ödes min kraft? - -

VAINO

(som förut.)
Ubma, vår nåid, vet många ting. Han säger att darons snöhyllta släkte aldrig kan dröja i skogars dunkel - längtar till allt som lyser: sol och himmel, kornfält och sjöar, guldhår och blomblå ögon -

Arnljot tiger, fortfar att feja spjutet.

6.

Göka-Tore och Åflo-Faste träda plötsligt fram ur skogen till vänster. Arnljot springer upp i tro att det är nya fiender, griper spjutet med båda händer och håller sig beredd till försvar. Bröderna stå överraskade med händerna på sina svärdfästen. Vaino upphör att binda.

GÖKA-TORE

(efter en stunds väntan.)
Vill du strid, främling, så stöt till!

ARNLJOT

Vad viljen I?

GÖKA-TORE

Komma över älven. Har du båt?

ARNLJOT

Ja - för vänner.

GÖKA-TORE

Ej har vi ont i sinnet. Göka-Tore heter jag, min broder här Åflo-Faste. Vårt följe väntar i skogen.

Vaino börjar åter binda.

ARNLJOT

Namnen hörde jag förr - fast icke just i lovkväden.

GÖKA-TORE OCH ÅFLO-FASTE

(skratta.)

Det tro vi.

ARNLJOT

Men I ären väl, I som andra, bättre än Edert rykte.

GÖKA-TORE

Vad har du sport om oss?

ARNLJOT

Å, ett och annat: våld mot värnlösa, mordbrand, kvinnorov -

ÅFLO-FASTE

(avbryter vilt.)

Hämnd för våra karlar, som fångades med list och blotades till Tor under svåra pinor!

ARNLJOT

(ler svagt.)
Ja, vehjärtade kan jämtarna ej kallas.

GÖKA-TORE

Men nu vilja vi lämna detta liv och bliva konung Olavs kämpar.

ARNLJOT

Här färdas dagligen folk genom fjällen i slikt ärende.

GÖKA-TORE

Ja, Olav är vänsäll och drager många till sig. På hans väg genom Jämtland i våras mötte vi honom, och sen vek han aldrig ur våra tankar.

ARNLJOT

Så haven I tagit den nya tron?

GÖKA-TORE

I förstone tycktes det oss en skam att ej få tro, vad oss lyste. Men nu ha vi ändrat håg: hedern att tjäna Olav är större.

ARNLJOT

Är det sant, att han lovat plundring som lön?

ÅFLO-FASTE

(häftigt infallande.)

Du främling! När jag ser på dig rätt, vet jag ock, vem du är: Arnljot från Gällö - vår like - fredlös och laglös som vi.

ARNLJOT

(ler.)

Du gissar gott: Eder like - fredlös och laglös som I. - Men jag går icke till Olav.

GÖKA-TORE

Du vill icke tro på Vitekräst?)

ARNLJOT

Vad jag hört och förstätt av hans lära, tycktes mig lämpat för trälar. Min lott blev ej att lyda.

GÖKA-TORE

Föga känna vi ännu av läran. Men är du så stolt, tör du väl ej vilja varda vår färjkarl?

ARNLJOT

Gärna tjänar jag gäster. Och utan en dryck mån I ej gå från min dörr. - Vaino, bringa oss mjöd!

Vaino ler. reser sig hastigt och försvinner bakom stugan. De tre männen slå sig ned på stenar.

GÖKA-TORE

Du lever ej ensam här?

ARNLJOT

Nej, en sameflicka håller mig sällskap. Hennes fränder sitta däruppe under fjället.

(Visar åt Åreskutan.)

ÅFLO-FASTE

Alltså ej rövad? Kanske rent av lagligen köpt?

ARNLJOT

Nej, hon kom av sig själv och bad att få tjäna.

Vaino kommer tillbaka med ett ämbar, hämtar ur stugan tre dryckeshorn, som hon med en träskopa fyller ur ämbaret och utdelar till männen. Återvänder därpå till nätet.

ARNLJOT

(höjer sitt horn.)

Till lycka, bröder, i Olavs hird!

TORE OCH FASTE

Tack!

Alla tre dricka.

ÅFLO-FASTE

(synar hornet.)

Märkliga skatter kallar du dina, skoggångsman. Slika horn såg jag ej förr. De äro väl byte?

ARNLJOT

Nej, arvgods.

GÖKA-TORE

Bärgat, när jämtarna brände din gård?

ARNLJOT

Min faders guld låg i gott förvar.

ÅFLO-FASTE

Och ligger väl än?

ARNLJOT

Ja - törhända det gagnar en dag. Hittills gav det mig föga gamman.

ÅFLO-FASTE

Glädjas må väl den, som äger sådant gods.

ARNLJOT

Lyster det eder, så tagen hornen som gåva!

TORE OCH FASTE

Den gåvan är god, och vi säger dig tack! Inför konungen vill vi rosa dig-

ARNLJOT

(fattad av en plötslig ingivelse, stiger upp, tar svärdet, som Sigvald ställt emot väggen.)

ARNLJOT

Bringa honom då som min hälsning - detta svärd. Det smiddes i Södern av gotiska smeder; Neite är dess namn. Så råda de runor som lysa på klingan: det biter blott med kraft, när det svingas för sann frihet.
(Lämnar svärdet till Tore och sätter sig åter.)

GÖKA-TORE

(granskar svärdet.)
Detta är konungaskänk. - Men du aktar ju ock dig själv som en konung.

ÅFLO-FASTE

Ja, få har jag sett mer konungalika - fast Olav har ljusare, gladare blick, hur vasst den än ljungar i vrede.

ARNLJOT

(reser sig.)
Ej må jag ställas upp emot honom! - Änskönt jag gärna visste, vari hans makt består.

GÖKA-TORE

Följ oss och forska!

ARNLJOT

Nej, mötte jag än Olav helst av alla, föga frågar han efter mig.

GÖKA-TORE

Han söker modiga män för sin kamp.

ARNLJOT

Jag kunde blott bliva hans vän.

GÖKA-TORE

Vänners hjälp är den bästa.

ARNLJOT

När önsken I rodd över älven?

TORE OCH FASTE

Genast, om du är redo. Vår väg är lång.

ARNLJOT

Så kommen!

Alla tre ut nedför sluttningen.

7.

VAINO

(ensam.)

O, vore var maska, jag knyter, en snara att fånga hans sinn! O, vore vart ord, jag sjunger, en kastrem kring irrande tankar! Men nej - förr gillras vinden av nätets glesa garn! Och förr kommer skogens skyggaste älg att lyssna till Vainos sång! Jag binder blott för den guldröda rör, som lystet följer i vågen de blågrönskimrande sländornas led över solblanka sel. Jag binder för silverlaxen, som trotsig och stark plöjer sin stråt genom forsars kokande snö. Och ingen lyssnar till Vainos sång - Endast moarnas dova genljud svara - gastarna dansa - de döda ropa! O, vildmark, vildmark -
(Avbryter plötsligt sången och lyssnar.)

8.

Gunhild kommer från höger, bärande sin lille son insomnad på armen. Hon är mycket upphettad och har en vit duk bunden över pannan till skydd mot solskenet.

GUNHILD

(böjer huvudet till hälsning.)

Har du en dryck källfriskt vatten?

Vaino visar tigande på ämbaret.

GUNHILD

(efter en flyktig blick på innehållet.)

Mjöd! Det är icke för kvinnor.

Vaino tar ämbaret och går ut. Gunhild lägger varligt ned gossen i skuggan av en sten, sätter sig bredvid honom och jagar flugorna från hans ansikte. Vaino kommer tillbaks med en skål av björkrot, fylld med källvatten, och bjuder Gunhild, som dricker begärligt.

GUNHILD

(i det hon ger skålen tillbaka.)

Tack! Säg mig nu, var jag är och var vägen västerut går över fjällen!

Då hon ser upp på Vaino för att få svar, märker hon, att dennas blick är med ett sällsamt uttryck riktat inåt skogen till vänster. Hon följer dess riktning och ilar upp med ett halvkvävt rop av bestörtning.

9.

Arnljot träder fram ur skogen, men stannar plötsligt vid åsynen av Gunhild. Båda stå orörliga, medan Vaino undrande ser från den ena till den andra.

GUNHILD

(till sist.)
Bor du - här?

ARNLJOT

Sökte du mig?

GUNHILD

Jag sökte vägen, som jag mist, men icke trodde jag, att jag gått så vilse.

Arnljot bjuder med blicken Vaino att avlägsna sig. Vaino smyger sig sakta in i stugan.

ARNLJOT

(med kuvad rörelse.)
Du har gått mer rätt än du tror -

Gunhild ser på honom utan att förstå.

ARNLJOT

Mycket har ändrats se'n sist.

GUNHILD

Ja, även jag.

ARNLJOT

(med en blixtnöjd av smärta och vrede i ögonen.)
Vart ämnar du dig?

GUNHILD

Till Norge.

ARNLJOT

Till Olav Digre?

GUNHILD

Ja.

ARNLJOT

Alltså, även dig har han dårat, konungen utan rike?

GUNHILD

Han har lovat mig skydd.

ARNLJOT

Mot vem?

GUNHILD

Mina fränder blevo mig gramse i våras, när jag böjde knä för konungens präst och avsvor åsatron. Nu vilja de taga barnet ifrån mig. Därför flyr jag - men vet icke vägen -

ARNLJOT

(kastar en hastig blick på det sovande barnet, allt mer upprörd, fast han söker synas lugn.)

Olav Digre drager din håg?

GUNHILD

Hindra mig ej med frågor. Säg, vill du visa mig vägen?

ARNLJOT

Nej, vid min styrka, det vill jag ej! Jag är led vid att föra folk till Olav. Nu ska man stanna hos mig. Du blive den första!

GUNHILD

(rycker till, men kuvar sin vakande ängslan.)

Du har visst glömt, hur vi skildes sist.

ARNLJOT

(slår om.)

Ja, jag har glömt! Du bad mig en gång - jag kunde ej då. Nu kan jag. - Gunhild! - - Svindeltung bryter en bölja av eld in över min själ! Jag känner det: ännu är du mig kär som den kväll i blommande midsommartider, då vår älskog första gången fann ord - säg, Gunhild, minnes du den?

Gunhild gripes starkt, men kämpar tigande mot sin rörelse.

ARNLJOT

Minns du ej, hur luften stod full av dävana granskogars doft och ångan från tunens häggar i blom, där vi följdes till stranden ned - hur vi gledo för drömmjuka årtag ut på Storsjön i högflodsglans - hur de breda sund lågo blanka i ljus och speglade holmar och fjärrblå fjäll och vakorna sjöngo liksom i rus, när läppar möttes och löften vigde vår skälvande ungdomslyckas första, strålande kväll?

(Sträcker armarna mot Gunhild.)

Gunhild är nära att kasta sig i hans famn. Vaino smyger sig ut ur stugan, bakom Arnljot, och försvinner i skogen. Gunhild som märkt Vaino, hejdar sig och tar ett steg tillbaka, under det hon kämpar för att återvinna sitt lugn.

ARNLJOT

(som förut.)

Gunhild! Du bad att få dela den fredlöses liv - nu är det han som beder -

GUNHILD

Den smålek jag led, när du drev mig bort, den gäldar du nu - vad mera? Blodskuld står mellan oss.

ARNLJOT

Har ej Olav lärt dig, att hans gud förbjuder all hämnd?

GUNHILD

Intet vet jag därom - och söker ej hämnd. Du lider den lott du valt - och sörjer, tycks det, för lindring.

ARNLJOT

Lindring?

GUNHILD

Här delar ju redan en den fredlöses liv.

ARNLJOT

Menar du Vaino, sameflickan?

GUNHILD

Ja. I hennes ögon läste jag nyss - älskogsåtrå.

ARNLJOT

Det har jag icke gjort.

GUNHILD

Varför är hon då här?

ARNLJOT

Hon fick följa sin håg - att tjäna mig.

GUNHILD

Så låt henne visa mig vägen bort!

ARNLJOT

Akta dig! Egga mig ej!

GUNHILD

Du hotar?

Kort tystnad.

ARNLJOT

Välan - så gå till din Olav, men först se'n du dröjt - hos mig!

GUNHILD

(medan hon förstulet trevar i vecken av sin mantel.)

GUNHILD

Lysande dåd övar Arnljot från Gällö, och mycket får
konungens skalder att kväda om!

ARNLJOT

Hör upp! Intet båtar ditt hån! Din skuld till mig är
ogulden än. Aldrig än fick jag famna en kvinna, som
tände både själens och blodets åtrå. Nu må det ske!

GUNHILD

Du talar i yrsel!

ARNLJOT

Nej, jag vet, vad jag vill. Jag är stark, jag har
väntat länge. Akta dig, hör du. Mitt famntag kan
bliva för hårt! Ty i *min* famn skall du vila!
(Går fram mot henne.)

GUNHILD

(drar blixtsnabbt fram en kniv och
riktar dess udd mot sin barm.)
Mitt lik skall du famna! Blott ett steg till, och jag
stöter detta stål i mitt hjärta!

ARNLJOT

(betraktar henne länge med orörlig,
vidöppen blick - först när han hör
barnet göra en rörelse i sömnen,
slappnar det spända, våldsamma i hans
hållning. Dämpat.)
Men gossen? - Din son?

GUNHILD

(vilt.)
Dräp honom du, om du gitter! Får han leva, skall han
hämnas fader och moder!

*Arnljot fäster sin blick på den sovande gossen,
går bort och ställer sig at betrakta honom. Den
lille vaknar. Gunhild skyndar fram och reser
honom upp. Med klara undrande ögon ser han på
Arnljot, som står helt försjunken i hans åsyn.*

GUNHILD

(i det hon tar gossen vid handen och
vänder sig för att gå.)
Lev väl, Arnljot!

ARNLJOT

(rycker till, liksom uppvaknande.)
Skall jag ej visa dig vägen?

GUNHILD

Förr kunde jag fråga så.

Ut åt vänster, bakgrunden.

10.

Arnljot står stum och ser efter Gunhild. Vaino smyger sig fram ur skogen till vänster; på ett tecken av Arnljot ilar hon ut efter Gunhild.

ARNLJOT

(sjunker ned på en sten.)

Allt bittrare nederlag unnar mig ödet, hur än jag tror på min kraft. - Min kraft! Det är som smälte den bort för en nytänd eld i mitt inre. - Vad är denna heta, skärande längtan att göra ett dåd ogjort igen? - Ånger? - Nu förstår jag det ordet! Tungt är att känn sig i skuld till ett barn! - Han skall hata mig, när han blir man - så som jag skulle hatat, om någon tagit min faders liv! Och likväl - blyg, fast orädd, vänlig och klar, ej svärtad ännu av hämndtörstens brand var den blick han sänkte i min. "Tillgiv din fiende, älska din ovän" - de dunkla, gåtfulla orden tycktes mig plötsligt få mening och ljus av glansen ur barnaögon! - Han var vacker, den lille! - Armt är mitt liv: aldrig skall jag kallas fader! -

11.

Ubma kommer ljudlöst smygande uppför sluttningen utan att märkas a Arnljot, ställer sig bakom denne och utför över hans huvud upprepade hemlighetsfulla handrörelser. Arnljot faller i sömn, men ändrar icke ställning.

*

Det mörknar fullständigt; ett svart töcken sänker sig över scenen. Ur detta framträder långsamt i dyster skymning

Arnljots drömsyn:

Ur jorden stiga dunkla gudabeläten, stenblock och träd, på vilkas grenar hänga lik och benrangel av människor och djur. Kring Arnljot står plötsligt en krets av vålnader, hans döda fränder (utom brodern Vikar). Svarta skuggor glida in och härma med åtbörder och dans ett hedniskt blot. Då höres en svag sång i fjärran och dagern börjas ljusna till morgongryning: De dansande skggorna, gudabilder, stenar och blotträn förvandlas till töcken och försvinna. Ljuset stegras, sången ljuder allt starkare och närmre, och över scenen tågar en skara nordmän. Främst går en högrest man, vars anlete liknar Arnljots; han bär korsbaneret. Efter honom kommer en konung, även han av hög gestalt och ljuslätt åsyn, i spetsen för den övriga skaran. Alla sjunga:

Den nya dag uppgången är
med fröjd för alla jordens land!

Snart ingen längre fången är
i tunga dvalors hand.
Säll den som ljusets tecken bär
uti sitt hjärta, i sin hand hand,
som ljusets konung tjäna lär
och mod och mildhet ena lär
i kampens högsta bragd och brand;
en konungs like han är!

*När skaran tågar ut, skrida vålnaderna efter.
Arnljots moder, som går sist vänder sig om och
vinkar. - Sången förtonar i fjärran.*

*

*Ljuset är åter i full dager. Ubma står lutad
över den slumrande Arnljot, färdig at i hans
rygg stöta den kniv han håller lyft i högra
handen.*

UBMA

(sakta, men inträngande.)
Säg! Var gömmas din faders skatter

ARNLJOT

(orörligt, entonigt.)
På Trolltjärnens botten väster under fjället sover
Sunvis' guld i sänkta båten.

UBMA

Hur finna stället?

ARNLJOT

Glider din farkost fram över guldets: i norr och söder
ses vardar på stranden, i öster och väster vita
björkar.

*Ubma måttar en knivstöt mot Arnljot rygg. Vaino
ilar in, hejdar Ubmas arm, väcker Arnljot med
ett rop och skyndar ut igen. Ubma gör mot Vaino
en åtbörd a ursinnig vrede och flyr hastigt
utför sluttningen.*

12.

ARNLJOT

(långsamt, undrande.)
Jag var i drömmarnas land. - Sällsam var synen jag
såg! - Gav den mig varsel? - Döda fränders skara
följde nordmännens konung. Olav Trygvesson var det
förvisst: Vikar gick främst och bar tecknet. Hans
lott syntes mig lyckosam - lycka ljud ock ur sången
de sjöngo - om honom? - Eller om mig? - Och min moder
vinkade: - en anings isande fläkt kylde mitt blod.
Ja, detta är bud om min död! Mer än bud - maning!

ARNLJOT

Röster hör jag ropa ur dödsrikets dunkel, lockande
röster om frihet och fred -

(Tar upp sitt spjut från marken och
riktar liksom provande dess udd mot
sitt bröst. Vaino ses förstulet
iakttaga honom bakom träden till
höger.)

Gunhild visade mig vägen - med det skarpa stålet mot
sin barm. - Hennes barm! - Finge jag vila vid den, om
jag följde efter till Olav? - Nej, döden är min väg!
Så rista, Självråde, runan, som spränger mitt ödes
kvalfulla bann!

(River upp bröstlinningen på sin rock
för att stöta spjutet i sitt hjärta.)

13.

*Vaino skyndar in, faller på knä framför Arnljot,
griper om spjutet och för det åt sidan.*

ARNLJOT

(ser en stud tigande och mörkt på
henne.)

Gå till ditt folk! Vi måste skiljas.

VAINO

Ja, vi måste skiljas - men du icke dö.

Arnljot möter hennes blick och ser mot marken.

VAINO

Du måste följa henne, som nyss gick härifrån.

ARNLJOT

(med vaknande undran i blicken.)

Du - ber mig följa henne - ?

VAINO

Jag ser ingen annan väg - och i vildmarken ruvar din
ofärd.

ARNLJOT

- henne som konungen lockat.

VAINO

(visar ett silversmycke.)

Nej. När jag rott henne nyss över älven, gav hon mig
detta till tack. Men starkare än silvret brann hennes
blick. I den såg jag: hon har dig kär.

ARNLJOT

Klarsynta tror sig kvinnor städs i dylika ting. Jag
har rönt annat.

VAINO

Tvivlar du på kärleken, tro då på hatet!

ARNLJOT

På hatet tror jag - men fruktar icke.

VAINO

Skogen är full av faror och skräck, mer än du anar.

ARNLJOT

Jämtarna komma ej åter så snart, och komma de -

VAINO

Andra fiender åtrå ditt fall. Daro, du vet det: tyst som vesslan satt jag och lyddes så mången natt på din tröskel för att trygga den fredlöses ro. Men nu skall jag vaka förgäves.

ARNLJOT

Vilka fiender menar du?

VAINO

En är du själv.

ARNLJOT

Jag själv?

(Tiger en stund.)

Ja - det klingar sällsamt, den är kanske sant: jag är min egen ovän. Och de andra?

VAINO

(ser sig skyggt omkring.)

Ubma.

ARNLJOT

Trollmannen?

VAINO

(hastigt, oroligt.)

Ja. Han smög sig nyss bakom dig, sänkte dig i trollsömn och sporde se'n var du gömt dina skatter. I dvalan gav du svar, han ville stöta sin kniv i din rygg, jag ilade fram, höll tillbaka hans arm och väckte dig. In i skogen försvann han - som en hungrig ulv smyger han där mellan träden och spejar. Mot hans list och makt är det hopplöst att strida.

ARNLJOT

Du - har frälst mitt liv - ?

VAINO

Blott för ett ögonblick. Nu må du frälsa det själv!

ARNLJOT

- och trotsat trollmannens vilja?

VAINO

Jag kunde ej lida att se dig dräpas.

ARNLJOT

Och vad väntar dig nu?

VAINO

Mig? - Ubmas hämnd. Hans gnistrande öga svor mig nyss, när han flydde: den kniv, jag vänt från ditt hjärta, skall sönderstycka mitt eget.

ARNLJOT

Kan du ej undfly?

VAINO

Nej, jag är i hans våld. Hans arm skall nå mig, nära, fjärran, på öde fjäll, i skymmande skog. Han kan villa och vända min syn: varje stig, jag trår, skall föra till döden! Endast ett ger mig tröst: tron att jag hjälpt dig. Därför, daro - skynda härifrån!

ARNLJOT

Uselt vore att lämna dig nu.

VAINO

(ångestfullt.)

Nej, o nej! Du måste fly! Mina fränder har lovat att bistå jämtarna. Ubma har hindrat det hittills, men nu - nu vet han var skatt är gömd, och får tvåfald lön, om du dräps.

ARNLJOT

Vet han, var skatten är gömd? Törs han lita på vad en sovande lallar?

VAINO

Han manade fram i en syn dina lönnligaste tankar.

ARNLJOT

(rycker till, reser sig långsamt,
bestört.)

Mina lönnligaste tankar?!

VAINO

Ja, så har Ubma sagt, att hans sejd skulle verka.

ARNLJOT

(sakta, sedan allt häftigare, medan en
dyster eld, som av lurande vanvett,
börjar brinna i hans ögon.)

Mina lönnligaste tankar! - Ja det är sant: synen, sången - allt var mitt eget, välkänt och ändock nytt! Jag ljög för mig själv i långa år och stred en dåres strid för min lögn! - Nu är det sagt! - Allt springer sönder i flisor och flarn - allt ser jag dö. Mina stoltaste tankar tvinna sig i kramp som sönderskurna ormar - mina hetaste drömmar skräna i ångest som

ARNLJOT

trälar som brännas inne! - Det svartnar för ögonen -
hjärtat rycks ur mitt bröst! - Gräsligt är kvalet att
krossas av ödets störtande block - knotorna knastra -
senorna slitas - Var finns hjälp för mitt ve.

*Med ett dovt rop böjer han sig bakåt som i kamp,
störtar till marken och blir liggande liksom
död.*

VAINO

(kastar sig över honom.)

Herre! Arnljot! Älskade! Dö icke! Vakna!

(Saktare.)

Nej - vakna ej än! Låt den dödsdömda sameflickan vila
en stund vid darons bröst. Låt den stunden av lycka
bli hennes lön!

*UBMA sticker upp huvudet över backens rand, men
försvinner strax igen, när han märker, att Vaino
sett honom.*

VAINO

(springer upp.)

O, milda Sarakka, mäktige Radien! Mitt hjärta stelnar
av skräck!

(Ilar omkring, spejande åt alla håll,
återvänder därpå till Arnljot.)

Herre! Vakna!

(På knä, sakta.)

Ubma - Ubma kan komma!

(Lutar sig över Arnljot och kysser
honom lidelsefullt.)

*Arnljot vaknar, reser sig halvt upp, stödjande
på ena armen, och blickar tigande och
själsfrånvarande framför sig.*

VAINO

(som genast sprungit upp igen.)

Herre, fly västerut - till konungen. En konung är ju
mäktig och kan skydda-

ARNLJOT

(utan att höra.)

- min kraft svek min tro - Jag kände icke mig själv -
vet ej längre, vad jag är - vem jag är - -

VAINO

Hos konungen blir ditt sinne ljust igen.

ARNLJOT

Hos konungen? Vad skulle jag där? - Tjäna? - Måne
jag kan, vad jag aldrig provat?

VAINO

O, det är lätt att tjäna en vän - det är lycka! - Att vaka med öga och tanke - att ösa med rastlösa händer ur hjärtats hetaste källor - att skänka sin kraft, sin tro -

ARNLJOT

Vänlös har jag levat - -

VAINO

Än konungen? Är han icke din vän? Du sände ju honom en gåva.

ARNLJOT

En gåva? - Ja.

(Fattas av en plötslig tanke.)

Men var den konungslig nog?

(Reser sig, står en stund tyst.)

Du har rätt: det sista må frestas. Som Vikar gick till sin konung Olav, så går jag till min.

(Vänder sig lugnt och går in i stugan.)

14.

Vaino stå stirrande ett ögonblick, kastar sig sedan ned över en tuva och utbrister i förtvivlad gråt.

UBMA

(Smyger sig fram ur skogen till vänster; med ett grepp i Vainos halskrage rycker han henne upp och höjer kniven över hennes barm.)

Du listiga hynda, tänkte du lura mig? - Varför ville du frälsa hans liv? - Älskar du honom?

VAINO

(förlamad av skräck, halvkvävt, viljelöst.)

Ja.

UBMA

Hörde du svaret? Vet du, var skatten är gömd?

VAINO

Ja.

UBMA

Och nu har du varnat - sagt honom allt?

VAINO

Ja.

UBMA

Så dö!

15.

Arnljot har under de sista orden trätt ut ur stugan, iklädd gyllne hjälm och guldsirad kortrock av dyrbart scharlakanstyg samt med svärd vid sidan och ränsel i handen. Ränseln kastar han genast ifrån sig, när han får syn på Ubma och Vaino, springer fram, griper Ubma om nacken, släpar honom fram till branten och slungar honom ned i djupet. Vaino segnar, befriad från Ubmas grepp, genast maktlöst till marken.

ARNLJOT

(blickar efter Ubma.)

Hans hemliga konst räcker nog ej att hela hans knäckta rygg!

(Kommer fram.)

Vaino!

VAINO

(sätter sig upp, förvirrad och skygg.)

Var - är han?

ARNLJOT

Ubma är död.

VAINO

(springer upp.)

Ubma - är död?

(Med plötslig glädje.)

Vaino får leva! O! Vaino får leva!

ARNLJOT

Även jag glädes! Nu må du ta allt som är mitt, guldet i Trolltjärnen, godset därinne - allt jag ej längre kan nyttja -

VAINO

(slår om till förtvivlan.)

O, jag glömska! O, att Ubma fått dräpa mig! Detta är värre än knivdöden! Arnljot går - måste gå!

ARNLJOT

Ja - jag måste gå. Och du?

VAINO

(sakta, medan hon torkar sina tårar.)

Här är mitt hem - här måste jag leva och dö. Min själ är ett med viddernas ljus och älvarnas eviga sång, skogars skymning och fågelröster, mossans blomster och källsprång. När du tänker på vildmark och ensamhet, Arnljot, då minnes du mig.

ARNLJOT

Ja, och dig vill jag minnas, du vildskogens vänliga
dis! Tag mitt tack för all din trohet! Och nu:
(Räcker fram sin hand.)

Lev väl!

*Vaino fattar hans hand; ett ögonblick se de in i
varandras ögon, så vänder sig Arnljot, slänger
ränseln på ryggen, tar spjutet och går nedför
sluttningen till vänster. Vaino står länge och
ser efter honom, skuggande med handen.*

AKT III - VID STIKLESTAD

Vid Stiklestad den 29 juli 1030. Syn över Værdalen. Till vänster, förgrunden, en kulle med björkar och stenar; till höger spridda björkar. I bakgrunden ängar och skogsbackar sluttande åt vänster. Tidig förmiddagsbelysning.

1.

På kullen vilar konung Olav i gräset, omgiven av sina skalder, Gissur, Tormod och Torfinn samt hirdmän. På marken nedanför ses spridda grupper av härmän, somliga liggande, andra stående, kommande eller gående. Inför konungen stå Göka-Tore och Åflo-Faste.

OLAV

(stödjande sig på armbågen.)

Nåväl - då I nu skiftat håg och viljen varda kristna står det eder fritt att strida i min här. Och slika kämpar äro min gamman; därför vill jag giva eder hedersrum i min sköldborg, närmast märket. Men först - låten visa eder bort till min biskop: han skall lära eder tron!

GÖKA-TORE

Tag först en hälsning från en, som aktar att aldrig bli din man!

(Räcker fram Neite, som mottages av en sven.)

Arnljot från Gällö sänder dig detta svärd som gåva. Det smiddes i Södern av gotiska smeder; Neite är dess namn. Så råda de runor som lysa på klingan: det biter blott med kraft, när det svingas för sann frihet.

OLAV

(i det han tager svärdet av svennen.)

Mer tarvas oss män än vapen. Varför kommer han icke själv?

GÖKA-TORE

Hans lott blev ej att lyda, sade han-

OLAV

(som synar svärdet.)

Gåvan är bättre än hälsningen.

GÖKA-TORE

Nej, gåvan är hälsningen, herre. Annat bad han oss ej bära fram.

OLAV

Haven tack!

(Vinkar åt en hirdman, som för de båda kämparna ut åt vänster.)

2.

Kort tystnad, medan svärdet går runt och beundras.

OLAV

Arnljot från Gällö är förvisst en hugstor och ädel man - om det är sant, som jag sport om hans liv. Och stor skada är det, att sådan hjälte skall var född till ofärd och sorg. Men en ännu större, att han icke vill strida för högre sak än sin egen laglöshet.

GISSUR

Mången såg jag redan skaldelönarn söka, fast vid första mötet föga vänskap föddes. Kanske kommer hjälten, ger dig hjälp i kampen, ty ditt namn, din åsyn, äga trollmakt, konung!

OLAV

(ler.)

Tack, Gissur! Tröst bor på din tunga. Tröst ger mig ock denna gåva. Ett fågnesamt förebud synes hon mig - i nästa kamp vill jag nyttja Neite.

(Lägger svärdet bredvid sig.)

3.

HIRDMANNEN

(som följt Göka-Tore och Åflo-Faste ut, kommer tillbaka.)

Till Stiklestads gård har kommit en kvinna, Gunhild Östmundsdotter från Jämtland. Hon säger sig hava konungens löfte om skydd mot hedna fränder.

OLAV

Icke här nu här en skyddad ort för kvinnor.

HIRDMANNEN

Låkekunnig kallar hon sig - spørjer om ej hennes konst kunde vara till gagn.

OLAV

Jo väl! Så må hon stanna, tills bättre hem kan bjudas henne.

Hirdmannen ut.

4.

TORFINN

Ej blott män som hugga, kvinnor ock som hela, hasta nu att hugnas av din närhet, herre. Segersällt är varslet: efter svärdet kvinnan, efter såren läkdom, efter svedan lust.

OLAV

Efter sveket straffdom - för alla, som förrådde mitt rike till Danmarks konung!

TORFINN

Dem bidar nu bittraste ånger.

OLAV

Ja, med Kristi hjälp - dem bidar min hämnd!

TORMOD

(springer upp på en sten; hären strömmar till för att lyssna.)

Ung och bård den bruna havsörn breder vingarna ut och svingar luftens åror lätt och eldigt över havets svarta gravar. Vida svävar han och söker seger-rov för hjältemodet, vågar mycket, vinner mera, vänder så mot hemmets stränder. Snabb till Norges snöfjäll når han, seglar upp mot vreda klippor, bygger redet raskt på branten, borgen högst i hela Norge. Landet ligger för hans fötter. Fritt hans klara guldblick famnar med en ljungeld höjden, djupet, tusen fjäll och hundra fjordar.

Vem har rivit örnens rede, skändat rummets helga grundval, så att drottens åter hemlös måste draga ut på haven? Dalens ondskefulla yngel, avundsfrätt och aldrig mättat. Stor är faran för den starke, som de svagas list föraktar.

Dock - den ädle vänder åter, sorgen viker ur hans sinne, vreden växer - retad konung utan rast till kampen hastar. Blodig lek skall löna sveket, Sida 48 av 64 som tvang Norges örn att sörja! Hämnens nordanvind skall vina nu kring alla Norges fjällar!

HÄREN

Blodig lek skall löna sveket som tvang Norges örn att sörja! Hämnens nordanvind skall vina nu kring alla Norges fjällar!

Ja, hell konung Olav! Hell Tormod Kolbrunarskald!

Olav som rest sig upp, tackar Tormod med handslag och gåva.

5.

ARNLJOT

(ses plötslig skrida fram genom de tystnande skarorna och stannar inför Olav.)

Hell dig, konung! Här träder en inför dig, som minst av alla tänkt, att sådant kunde ske.

OLAV

Jag tycker mig se vem du är - men må dock spörja.

ARNLJOT

Arnljot från Gällö heter jag. De fränder, jag ännu har kvar, bor i Jämtland och Helsingland.

OLAV

Så var du redan i mina tankar, innan jag såg dig komma. Jämtar bragte mig nyss din gåva. Den är god, jag tog den med glädje och tackar dig.

ARNLJOT

Alltför ring syns den mig nu, en annan, större bjuder jag dig: min kraft och mitt mod.

OLAV

(betraktar honom.)

Ja - den gåvan är större. Men - vad heter din gud?

ARNLJOT

Hittills har jag trott på mig själv allena, och den tron har varit mig nog. Men nu vill jag lita på dig, konung.

OLAV

Då vill du väl också tro på den gud jag dyrkar, Jesus Krist?

ARNLJOT

Hört har jag endels om honom på mina vikingafärder. Dock kan ej säga mig känna hans art eller makt. Men icke skall detta skilja oss åt, vill du blott lära mig dina tro.

OLAV

(till sin omgivning.)

Med denna man må jag tala i enrum.

Hirden och härmännen börja avlägsna sig.

6.

Innan alla hunnit ut kommer.

FINN ARNESSON

Herre, våra spejare mäla, att bondehären nalkas. Stålhattar glimma re'n inom synhåll.

OLAV

Bjud mina hövitsmän vara redo! Jag skall snart vara hos dem.

Finn ut, de övriga efter, lämnande Olav och Arnljot ensamma.

7.

OLAV

Ej hinna vi byta många ord, men sätt dig ändå, låt oss talas vid!

(Båda sätta sig på stenar vid kullens fot.)

Vill du alltså tro, att Jesus Krist är den gud, som skapat all världen, himmelens sol och jorden med alla dess åbor - och att de som dö i hans namn skola samlas till sällhet i hans himmel?

ARNLJOT

Har han skapat allt, även de usla?

OLAV

Nej, goda ämnades alla. Men ljusfienden, morgonstjärnans forne jarl, han - den förste drottsvikaren, smyger omkring och lockar de svaga till sin synd. Och sveket hämnas Krist med skärseldens kval eller helvetets eviga pinor.

ARNLJOT

Hämnas han? Mig har man lärt, att Vitekrist förbjuder all hämnd.

OLAV

Vem lärde dig så?

ARNLJOT

En gammal grekisk man, som sade sig tjäna gud med sitt ensittarliv - han sökte i öknens tystnad och armod vägen till himmelriket. Jag sporde på spe: "Var är det riket, som nås utan resa?" Han svarade: "Djupt i mitt bröst, i ditt, i var människas. Men fjärran ligger det, skymt av ovis ävlans skyhöga fjäll - vägen finner blott den, som följer det högsta budet: tillgiv din fiende, älska din ovän." Detta syntes mig då som en dåres tal. Men när jag själv blev en ensam man i ödsliga skogar, då ljödo den gamles sällsamma ord ofta på nytt i min själ: de tycktes mig gömma en lönnlig mening, en lockande, djupsint gåta -

OLAV

En djupsint håg har du förvisst och djärvt spörjande tankar. Men ett må du söka förstå: Kristi hämnd är ett straff till att bättra de svekfullas sinnen.

ARNLJOT

Om straffet aldrig tar slut, vad batar då bättring?

OLAV

Evig vanda är endast för dem, som ej kunna bättras.

ARNLJOT

Finnes någon så usel? - Och om han finns - är skulden hans egen?

OLAV

(ler.)

Jämtlands skogar har gjort dig till grubblare, tror jag. Men säg mig nu: Vi lämnade du dem och kom till mig? Ofta blev det mig sagt, att du blott ville lyda din egen lag, aldrig en annans.

ARNLJOT

Ja, jag trodde en gång. Endast så vore livet värt att leva. Ensamheten lärde mig annat -

OLAV

Den fågelfrie trädde till lagvärnat lugn?

ARNLJOT

Nej, icke så. Fredlösheten syntes mig snart som min lättaste börda. Tyngre blev hämnden, jag svurit hårdtsinta jämtar. Tyngst likväl den kamp, som flammade upp i mitt eget bröst -

(Tystnar och sjunker i tankar.)

OLAV

Vilken kamp?

ARNLJOT

I långa år låg jag på lur mot lömska fienders list och försåt: de skaror, som bröto ur skogen fram, funno mig vaken. Men för sinnets frihet visste jag ingen vakt: - nya, okända tankar smögo sig upp ur mitt hjärtas djup och stulo min styrka. Den stolte, som litat blott på sig själv, såg att han icke var den han trott -

(Stannar ånyo.)

OLAV

Så gick han till mig?

ARNLJOT

Till dig gingo tätt mina tankar, ända från unga dagar, och mest där du tvangs att fly från ditt rike: din lott tycktes likna min egen. - Men länge hade det nog dröjt ändå, innan min fot funnit vägen om ej - -
- Konung, du har i ditt följe en storättad jämtländsk kvinna.

OLAV

Har jag? - Ja visst, hon som mälades mig nyss, Frösögodens dotter.

(Ler.)

Är det hon som drager slik kämpe till min här? - Ja, hon är en ypperlig kvinna.

ARNLJOT

Du känner henne väl, tycks det.

OLAV

Jag var hennes gäst vid mitt tåg genom Jämtland. Vi talade ofta samman, både i allvar och gamman, och innan jag drog dädan, tog hon dopet.

ARNLJOT

Ja, konung Olav är känd som en kvinnokär man.

OLAV

(med vredesblixtrande ögon.)
 Vad? - Låt kärringar sladdra om slikt!
 (Lugnare.)
 Men jag ser nu: Gunhild är dig kär.

Arnljot ser tigande mot marken.

OLAV

Men - var det ej du som gjorde henne till änka?

ARNLJOT

Jo, och dråpet är sonat enligt lag, men - ohämnat.

OLAV

Vanskligt tycks det mig då att bliva din böneman.
 Annars ville jag löna dig så, om vi kommer med seger
 ur striden.

ARNLJOT

Jag tackar dig, konung! Men Gunhild tänker visst ännu
 på hämnd. - Och törhända får hon den idag - ty jag
 anar min död.

OLAV

Så var frimodig, Arnljot, och ljus till sinnet!
 Faller du idag, varder himmelriks lycka din lön.

ARNLJOT

Men även i bondehären står ju många kristna?

OLAV

De strida ej för Kristi sak, endast för egna jordiska
 tarv. Vi äro ljusets och sanningens stridsmän! Och
 även vår död skall bringa sanningen seger!

ARNLJOT

Vår död - seger?

OLAV

Ja. Liksom Kristi ord fick makt över människosjälur,
 först när han själv lidit och dött i mannaamn för
 dess sanning, så växer ännu hans välde på jorden med
 varje lyktat hjälteliv. Och vart hjärta, som blöder
 till döds i striden för ljuset, ökar dess glans och
 lyfter det högre att lysa över all världen!

ARNLJOT

(sakta liksom för sig själv.)
 Strida för ljuset! - Ja, det är det högsta - det visste jag re'n i min drömsyn. Och mäktig tröst gömmes i tanken, att dödens blodiga, bittra dryck ej tömmes förgäves -

OLAV

(undrande.)
 Icke darrar Arnljot för döden?

ARNLJOT

Nej. Men understundom tycks det mig, som hade jag ännu ej levat: intet har jag utfört, sonlös går jag bort, ingen skall sörja, ingen sjunga -
 (Springer upp, släpper sitt spjut.)
 Vid den tanken skälver mitt hjärta som sargat av iskallt stål!
 (Vänder sig bort.)

OLAV

(går fram och lägger sin arm om hans skuldror.)
 Arnljot, du tunga ödens rov, du hugfulle hjälte! Ditt ve blir mitt. Även mig har en aning sagt, att min död ej är fjärran. Kanske skola vi följas åt i det sista! - Så vill jag dessförinnan kalla dig min vän och tacka dig för att vi fingo mötas.
 (Räcker fram sin hand.)

ARNLJOT

(fattar handen, ser Olav i ögonen; hans mörka blick klarnar för konungens ljusa.)
 Grant ser jag, du gode konung, att jag ej skall ångra denna dag. Och önskar jag nu blott dö för dig, så att du finge leva.

OLAV

Ditt ädelmod bringar en konungs på skam. Ej vet jag huru löna dig.

ARNLJOT

Du gav mig din vänskap. Det är nog för min tid - sak samma om den nu skall räknas i år eller timmar.

OLAV

Arnljot, än må vi hoppas!
 (Går och tar upp Neite.)
 Än äga vi hårda senor och vapen. Se, svärdet du gav mig, svärdet som biter blott med kraft, när det svingas för sann frihet, vill jag pröva i striden idag -

Arnljot blir åter tankfull och hans blick mörknar.

8.

FINN ARNESSON

(skyndar in, avbrytande konungens tal.)

Herre, bondehären rycker alltjämt framåt! Innan solen står högst, har striden börjat.

OLAV

Så låt blåsa till fylkings! Jag kommer och talar till hären.

(Finn ut.)

Och nu, Arnljot, följ mig till min biskop, att undfå det heliga dopet.

*Båda ut åt vänster.*9.*Ett ögonblick tom scen, medan stridslurar ljuda i fjärran och långsamt komma allt närmare under de fyra följande scenterna.*

GUNHILD

(kommer från höger, spanande ut över dalen.)

Är det möjligt? Kan folkets tal vara sant? Arnljot här? - Och redan? - Har han följt mig? - Och vad ämnar han?

(Lyssnar till lurarna; bondehärens börja nu även höras i fjärran.)

O, gudar! Härblåsten börjar allt'ren - till den strid, som skall -

(Ser ut åt vänster.)

Ah! Där är han! Samman med Olav! - Hur hans guldhjälms glimmar - vem skulle ej tro, att han vore konungen! - Vad - De går ned till källan - fram till biskopen - Allt folk viker undan - konungen talar - Arnljot böjer knä - lyfter av sin hjälm - sänker sitt stolta huvud! Biskopen läser - - nu glänser källans vatten över hans gyllene hår!

(Ilar fram, sjunker på knä.)

O, du mäktige, nye gud, tag mitt hjärtas osägliga tack! Arnljot här - kristnad - konungens kämpe!

(Skyndar efter en blick åt höger, hastigt upp och döljer sig bakom träden på kullen.)

10.*Sigurd i Slandrom, Bård i Bräcka, Heming i Ås komma med följe från höger.*

SIGURD

Vi måste finna honom innan striden börjar! Och jag hör lurarna ljuda allt närmare.

BÅRD

Om fjällmännen sagt sant, är han säkert hos konungen.
Men var är konungen?

HEMING

Kanske där ner vid dungen. Där ser jag många ståtliga
män i praktbrynjor.

SIGURD

Här ser jag ett spår av Arnljot - hans spjut.
(Tar upp det från marken.)

BÅRD

Och här kommer han själv.

11.

*Arnljot kommer från vänster, bakgrunden, stannar
plötsligt vid åsynen av hersarna och lägger
handen på sitt svärd.*

SIGURD

Var lugn, Arnljot, jag är din vän som förr, och dessa
är ej mer dina fiender. Se här ditt spjut!

ARNLJOT

(tager spjutet.)

Mitt ärende var just att hämta det. Men vad är edert?

SIGURD

Efter rastlös färd genom dag och natt - att mäla dig
stora tidender. Östmund Frösögode har dött sotdöd.
Länge låg han och bidade slutet; budet om Gunhilds
flykt blev hans bane. När han sporde de ord, du talat
till männen vid Järpströmmen, sade han blott. "Osäll
var den stund, då jag yppades strid med Arnljots ätt.
Nu har jag mist allt jag höll kärt och ändå är
skulden ej gäldad. Ja, än mer - i min sista stund må
det sägas: Arnljot har rätt - han är född till
Jämtlands hövding." Med dessa ord dog han. Snabbt
gick ryktet om dem vida kring Storsjöns stränder.
Lika snabbt gingo mina bud: vi drogo till tings, och
där blev din fredlöshet hävd. I hela Jämtlands namn
komma vi nu att bjuda dig vara vår hövding. Ty nu har
din moders tanke segrat!

BÅRD

Ja, den här vunnit även våra sinnen! Jämtland må lyda
sin egen lag, icke Svitiöds, icke Norges!

ARNLJOT

(skenbart lugn.)

För sent segrar den tanken. Den är redan död.

SIGURD

Du har svurit Olav din tro?

ARNLJOT
Ja.

SIGURD
Vad Arnljot den biltoge svor, binder ej Arnljot
hövdingen.

ARNLJOT
Han gav mig ej blott sitt ord, men sin varmaste
vänskap.

SIGURD
Olav dömer nog bättre din sak. Icke är detta
löftesbrott. Jämtland har äldre krav på din kraft.

ARNLOT
Om Jämtlands krav har jag nya tankar. När jag lämnade
vistet i skogen och vandrade hit, steg jag upp på
Årefjället för att taga avsked av landet. Vida såg
jag mig kring: fjällen stängde i väster, vattnen
vällde åt öster - hur långt jag än blickade ut,
alltjämt detsamma. Då förstod jag: detta milsvida nät
av åar, älvar och sjöar länkar allt landet samman
till ett mellan havet och fjällen. Allt är Svitiod.
Jag fann att jag skådat för lågt på landet - och
livet. Nu såg jag det helas art och lag och sade
farväl till min konungadröm - och till Jämtland.

SIGURD
Må vara att jämtars bygd en gång gror samman med
Svitiod - ännu är den ett land för sig själv, som
kräver sin hövding. Nu då den tanken fått liv och
makt, vore det illdåd att dräpa den! Därför, Arnljot,
kom! Bjud Gunhild vända med dig och dela ditt
hövdingasäte. Innan sommaren gått, skall vårt hell
skalla från Frösövall över blongula backar och
glitterblå sund, när vi dricka för Jämtlands lycka
och din, för mång fredsälla solskensår över Storsjöns
ståtliga bygd!

ARNLJOT
(springer fram.)
Alltjämt mer kvävande vända - alltjämt mer kväljande
val! - Mitt vida, solfagra land!
(Lugnare.)
Nej, detta är provet - det första - det största!
(Till hersarna.)
Vänden åter -väljen en annan! Mitt ord är givet.

SIGURD
Då vill jag själv träda inför konungen!

ARNLJOT
Fåfängt! Hellre dör jag för honom än lever för
jämtarna!

HEMING

Är du oss gramse ännu? Är detta din sista hämnd?

ARNLJOT

Hämnd? Nej. Men I veten ej att jag nyss tagit dopet.

SIGURD

Törhända blir det då din lott att kristna Jämtland -
ty det anar mig att den nya tron kommer att segra
även hos oss.

ARNLJOT

(plötsligt beslutsam.)

Så biden här mitt svar tills striden stått!

SIGURD

Varför bida?

ARNLJOT

I denna sak må lyckan döma - eller den nye guden.

SIGURD

Jag förstår: om du kommer oskadd ur kampen, men
konungen -

ARNLJOT

(starkt.)

Jag går nu att kämpa för Olav - och hans liv är mig
kärt! Hören min ed: Aldrig än svängde Arnljot sitt
svärd med större mandom än vid Stiklestad!

(Går ut samma väg han kommit.)

SIGURD

(ser efter honom.)

Krympt har icke hans själ under vildmarkslivet! -
Dock , nu må vi väl bida, som han bad oss.

Alla ut åt höger.

12.

*Gunhild kommer fram, ser sig spejande omkring,
skyndar därpå hastigt tillbaka till sitt
gömställe bakom träden.*

OLAV

(följd av Arnljot, skalderna,
märkesbäraren, biskopen, Göka-Tore,
Åflo-Faste och en stor skara hird- och
härman, kommer från vänster.)

Och nu, mina män, hör vårt härrop: Fram, fram, fram,
kristmän, korsmän, konungsmän! Så må vi känna igen
varandra i striden.

Ut åt höger.

DE ÖVRIGA

(medan de följa efter konungen.)
Fram, fram, fram, kristmän, korsmän, konungsmän!

Härropet höres fortsätta allt längre och längre bort; under de följande scenerna ljuder det oupphörligt på nytt, än nära, än fjärran blånande sig med stridslurarnas toner.

13.

GUNHILD

(åter fram.)
O, skräckfulla vävnad av ångest och hopp, av dödtungt hot och strålande löften! Om Arnljot får leva och Olav faller - Nej, nej, Olav må leva! - - Och dock - vilken dårande fager dröm: att sitta vid Arnljots sida i barndomshemmet - på ättens gård! - Min fader är död - dråpligt skall hans gravsättas - Arnljot skall ärva hans makt - Och sedan - efter all ofrid, ånger och sorg, sällaste sommardagar! - Det är trolldom i tanken, den dövar mitt sinn som ett rus! - Ont jag önskar, synd jag säger, men - Olav, icke Arnljot må dö! -

Skyndar ut åt höger.

14.

Bondehären strömmar in från vänster, anförd av Tore Hund.

ROP I MÄNGDEN

Se! Där står de redan fylkade och redo.

TORE HUND

Så låtom oss stanna här! Hören I, bönder: de sjunga sitt härrop! Även vi må välja ett ord, att känna de våra från dem. Så lyde vår lösen: Fram, fram, bondemän!

HÄREN

Ja! Fram, fram, bondemän!

Härropet går vidare, till de delar av hären, som befinna sig utanför scenen. Under tiden följande ordskifte mellan männen i förgrunden.

EN MAN

Nu skall han få gälda skeppet, han tog ifrån mig i Nidaros.

EN ANNAN

Och nu skall min fader vara hämnad!

EN TREDJE

Och *min* broder!

EN FJÄRDE

Och *min* son!

TORE HUND

Hela Norge skall nu taga hämnd för alla de illdåd han övat!

EN MAN

Ja, han brände min gård!

MÅNGA

(om varandra.)

Också *min*! Också *min*!

TORE HUND

Och nu kommer han med följe av rånare och stigmän, att börja på nytt!

MÅNGA

Det skall aldrig ske! Nidingars usle herre nu må nås av vårt hat!

TORE HUND

(ropar.)

Hållen eder redo! Kungsmännen kommer! Nu må vi möta dem hårt!

Skaran ordnar sig skyndsamt längs vänstra scensidan.

15.

Kungshärens rop växer plötsligt i styrka och närmar sig. Tore Hund ger tecken med sitt svärd, bönderna uppstämna sitt härskri och storma över scenen. De mötas av kungshären längs högra scensidan. Starkt vapengny och vilda rop fylla luften. Bönderna vika, striden flyttar sig över till vänstra sidan och viddare ut. Längst fram i förgrunden kämpar konungen, omgiven av sköldborgen, i vilken Arnljot går främst under märket; efter honom Göka-Tore, Åflo-Faste och skalderna. Sköldborgen råkar i någon oordning. Två bönder rusa fram och anfälla konungen. Arnljot, som oemotståndligt huggit sig fram genom fienderna, har kommit långt före. Han vänder sig om, upptäcker konungens fara, skyndar till och sårar båda angriparna till döds med sitt spjut och sitt svärd. I detsamma träffas han av en pil i bröstet och släpper spjutet för att gripa åt hjärtat.

OLAV

(nu åter skyddad av sin vakt vänder sig ivrig och hänförd till Arnljot.)
Du böjar ståtligt, Arnljot! - Vad? Är du sårad?

ARNLJOT

Ja. Detta var visst både början och slut. En pil fann vägen till mitt hjärta - liksom du, konung.

OLAV

Arnljot, vän! Skynda till Gunhild! Hon kan läka.
(Fienderna tränga åter på.)
Hav tack, du tappre! Jag skall icke glömma! Väl mött efter kampen!

Stormar med hela den övriga hären ut åt vänster; striden rasar från detta ögonblick utanför scenen under härrop, lurstötar och gny, än närmare än mera avlägset, medan sårade gång efter annan vackla över scenen åt höger och folk från Stiklestads gård kommer med bårar och hämtar en del av de fallna.

16.

ARNLJOT

(gör ett försök att följa efter, men förmår ej.)
Ja, detta är döden! Jag visst det: den dag jag ej längre tror på mig själv, är min saga slut.
(Sjunker ned vid en sten.)
Har jag nu blott frälst hans liv, är jag nöjd. - Till Gunhild bad han mig gå - - ? Vägen till henne var tung i min hälsas tid - ej blev den lättare nu - för den dödsskjutne.
(Lutar huvudet mot stenen, ligger med slutna ögon och kämpar för att andas.)

17.

GUNHILD

(sakta in från höger; när hon ser Arnljot skyndar hon fram.)
Så bedrog jag mig ej. Jag såg honom falla!

ARNLJOT

(öppnar ögonen, småler.)
Nu är Gudfast Grimsson hämnad.

GUNHILD

Arnljot! Skona! Inga kvalfullt sargande ord! Icke hämnd!

ARNLJOT

Nej, icke hämnd! - "Tillgiv din fiende, älska din ovän". - Ja - de orden äro en döendes - kunna blott

ARNLJOT

fattas i dödens stund. Så länge livsgnistan lyser,
stå de mörka - som en röst i natten - från osedd mun
- på okänt mål - -- Nu börjar de skimra! Ännu ser jag
ej allt -

(Reser sig halvt upp.)

- men ett förstår jag: kämpa blott för det högsta,
för ljuset!

(Sjunker tillbaka.)

- Gunhild, hav tack att du kom i min sista stund!

GUNHILD

(andlöst.)

Låt mig se dina sår!

Arnljot visar åt bröstet.

GUNHILD

(undersöker såret.)

Ja, pilens udd sitter kvar. När den drages ut -

(Tystnar.)

ARNLJOT

- dör jag.

GUNHILD

Arnljot, hav misskund! Lämna mig ej att förtäras av
ånger i livslångt elände! Säg att du glömt mitt svek!

ARNLJOT

Sade jag ej så i skogen?

GUNHILD

Säg det ännu en gång! O, jag har sonat! Från den
stund du stod för min syn som jämtarnas hövding, har
ångern sönderslitit min själ som med glödande järn.
Fredlös blev jag som du: jag mindes min ungdomslycka.
Min kärlek valde den ädlaste, och jag - förrådde min
kärlek. Men den dog icke. Den lever, lever! Arnljot,
glöm!

ARNLJOT

Du snärjdes av ödets gåtfulla garn och lyddes till
onda tungor. - Dock, det flydda har mist sin makt! -
Över dödens svartblåa hav, i vars djup jag svindlande
sjunker, brinner vår kärleks guldsol - fager som
aldrig förr!

GUNHILD

Smärtan vill kväva! - Nyss steg som en sodags gryning
ett hopp ur min grämeles natt: till Jämtland skulle
vi två -

(Överväldigas av sin förtvivlan.)

ARNLJOT

Du mötte Sigurd!

GUNHILD

Han sade mig allt.

ARNLJOT

(sakta.)

Min drottning!

(Söker hennes hand.)

GUNHILD

(griper hans hand och pressar den mot sitt bröst.)

O, att mitt hjärta ville brista!

ARNLJOT

Men du har ju en son. Vad bär han för namn?

GUNHILD

Östmund, efter min fader - min fader, som nu är död.

ARNLJOT

Så ley, Gunhild, och fostra din gosse, som vore han min. Östmund skall strida som jag - nej, bättre än jag - för ljuset, för Jämtlands lycka.

GUNHILD

Ja, heligt lovar jag: ärver Östmund sin morfaders makt, skall han kristna sin hembygd - i minnet av dig och din tro.

ARNLJOT

Du menar min nya tro - på Vite Krist?

GUNHILD

Ja, men ock tron på dig själv.

ARNLJOT

Den skall nu vara död - biskopen kallade den ond.

GUNHILD

Nej! Vål lät den dig lida mycket ve, men -stark och fri gjorde den dig. Hur kan den vara ond?

ARNLJOT

(reser sig på knä.)

Den är icke ond! Ditt tvivlande ord gör mig viss och öppnar bländljusa syner - fast döden skymmer min blick - tankarna hissna - tungan stammar -

(Stirrar framför sig med vidöppen blick.)

GUNHILD

O, Gud! Är det dödens yrsel, som börjar? Ditt öga lyser som av himmelriks klarhet!

ARNLJOT

Himmelrik? Hur sade den gamle? - Himmelriket är i dig själv - - Gunhild, nu ser jag, nu vet jag:

(Stiger upp.)

-Tron på Krist och tron på min kraft äro ett!

(Sjunker åter på knä, stödjer sig mot stenen.)

RÖSTER

(på avstånd, utanför scenen.)

Konungen har stupat! Ve oss! Konung Olav är död!

KUNGSMÄN

(störta över scenen från vänster till höger.)

Ve! Konung Olav är fallen!

(Ila ut. Man hör ropen fortsätta långt borta.)

ARNLJOT

Konung Olav är fallen! - Så svek då mitt svärd! Som Självråde svek! Mina vapen miste sin kraft i den stund jag ej längre trodde på min kraft. - Är ej detta dödens vittnesbörd för min tro? - "Även vår död skall bringa sanningen seger". - Ja! Är Krist himmelriks konung, då har han bott i mitt bröst, långt innan jag kände hans namn - som en del av mig själv - den högsta - den bästa - min kraft! Och jag trodde på kraften - ej på dess tomma, flyktiga namn! - Ett ögonblick ledde mig tvivlet - jag vek från min väg. Det kostar mig livet - men döden ger segerstolt visshet! - Min väg var den rätta - för mig - fast jag drog med tråltungt jordbunden blick genom skuggmörka dalar - styrde ej nog högt för att se. - Men nu - Gunhild! - Min tro har ej ändrat sin art, ej svikit sig själv!

(Reser sig långstamt.)

Den steg blott ur dystra, dunkla skogar - upp på solglänsta fjäll!

RÖSTER

(i fjärran.)

Ve! Konung Olav är död!

ARNLJOT

Konung Olav är död och kallar sin vän. - Jag kommer, min konung!

(Rycker ut pilspetsen ur sitt bröst, segnar ned på knä, mottagen av Gunhild.)

Gunhild! Farväl!

(Kysser henne, låter ett ögonblick huvudet sjunka mot hennes skuldra, men höjer genast åter med ett förklarad uttryck.)

Gunhild, känner du ej - hur vi lyftas - sväva - österut, bort över skogar och moln genom gyllene

ARNLJOT

rymder! - Nu når vi Årefjällets topp - hela Jämtland
blånar inunder oss - Storsjön glittrar i fjärran! -
Och Oviksfjällen och alla fjäll stå snöskimrande blå
- som jättar i brynjor av silver och stål på vakt om
vår fagra hembygd! - Gunhild - hälsa - Jämtland!
(Dör.)

*Gunhild lägger honom sakta ned mot stenen,
sluter hans ögon, kysser hans panna, reser sig,
går åt höger och vinkar med sin slöja.*

18.

*Sigurd, Bård och Hemingmed följa komma från
höger. Vid åsynen av den fallne stanna de
bestörta, tigande.*

SIGURD

(sakta.)
Är han död?

Gunhild böjer jakande på huvudet.

SIGURD

Så har vi då fått hans svar och kan vända åter! Nu
vägrar han ej att följa oss.
(Till följet.)

Gån, bringen oss en av de bårar som tillretts för
sårade kungsmän!

*Några av männen ut till höger. Stridsgnyet höres
åter närma sig. Alla står försjunkna i anblicken
av den döde.*

SIGURD

Med honom dog min ljusaste dröm. Öde blir livet för
dem som följa, när de som föra gå bort - ödsligast
dock, när hövdingatanken, stridens strålande märke,
sjunker i graven med dem.

KUNGSBÅREN

(på avstånd.)
Fram, fram, fram, krigsmän, korsmän, konungsmän!

Männen av följet komma tillbaka med en bår.

SIGURD

Lyften honom på båren! Men varligt, värdsamt - han är
eder hövding! - Och nu: bärom honom hem - till det
land, den jord han höll kärast!

*Männen ha lagt Arnljot på båren och hans vapen
bredvid honom; lyfta nu båren upp på sina
skuldror och stå redo att gå.*

SIGURD

Fager syns mig sagan, fast i sorg hon ändas! Skönare sång ej på jorden sjungs än om hjältedöden. Väjen i vörtnad, färdmän, undan på hyllningsvägen, Hälsen med heta tårar! Här kommer Jämtlands hövding!

Tåget sätter sig i rörelse. Efter båren gå de två andra hersarna. Gunhild slår i stum sorg slöjan för sitt ansikte och följer dem.

*

SLUT